

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТЕХНОЛОГІЙ ТА
ДИЗАЙНУ

СКЛЯРЕНКО НАТАЛІЯ ВЛАДИСЛАВІВНА

УДК 7.012:[316.77+044.92]

**ДИЗАЙН СИСТЕМИ ВІЗУАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ:
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА
ПРОЄКТНІ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ**

Спеціальність 17.00.07 – Дизайн

РЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора мистецтвознавства

Київ – 2023

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Київському національному університеті технологій та дизайну Міністерства освіти і науки України (м. Київ).

Науковий консультант: доктор технічних наук, професор
Колосніченко Марина Вікторівна,
Київський національний університет технологій та дизайну, професор кафедри моделювання та художнього оздоблення одягу.

Офіційні опоненти: доктор мистецтвознавства, професор,
академік Національної академії мистецтв України
Кара-Васильєва Тетяна Валеріївна,
Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського, завідувач відділу образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва.

доктор мистецтвознавства, професор
Чуйко Олег Дмитрович,
Навчально-науковий інститут мистецтв Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, завідувач кафедри дизайну і теорії мистецтва.

доктор технічних наук, професор
Чепелюк Олена Валеріївна,
Херсонський національний технічний університет, ректор.

Захист відбудеться 14 вересня 2023 року о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.102.07 Київського національного університету технологій та дизайну за адресою: 01011, м. Київ, вул. Мала Шияновська, 2, корпус 1, поверх 1, конференц-зала, ауд.1-0130.

Із дисертацією можна ознайомитися на офіційному сайті університету https://knutd.edu.ua/researchwork/academic_councils/vchena-rada-d-2610207/ та в науково-технічній бібліотеці Київського національного університету технологій та дизайну за адресою: 01011, м. Київ, вул. Мала Шияновська, 2.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Ольга Полякова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Дизайн сучасних візуальних комунікацій – це множина проєктних практик, що забезпечує створення візуальних повідомлень у контексті процесів інтенсивної трансформації естетичного вигляду середовища, ускладнення соціально-культурних відносин та взаємодій із постійно змінним довкіллям. Впродовж останніх двох десятиріч спостерігаємо появу інноваційних форм візуальних комунікацій, у яких невід’ємною частиною повідомлення стають рухомі конструкції, цифрові ефекти, структури з живими організмами та людьми і навіть природні процеси та явища. На зміну стаціонарній структурі засобів візуальної інформації та графічних знакових систем приходять динамічні процеси, які синхронізуються з розвитком природного та соціокультурного простору. Проте в умовах швидко оновлюваного медіа-ландшафту та інформаційно перевантаженого середовища початку ХХІ століття відсутні комплексні дослідження дизайну візуальних комунікацій як динамічної системи, що здатна постійно змінювати структуру в актуальному стані відповідно до динаміки зовнішнього середовища.

Впровадження візуальних комунікацій у всі сфери життєдіяльності людства та глибоке проникнення у свідомість суспільства зумовлює розширення меж наукових досліджень гуманітарних наук, інтегруючи комплекси суспільних, технічних, природничих, медичних галузей. Однак, акумульований науковцями досвід дослідження поки залишається фрагментарним, а розрізнений науковий матеріал вимагає переосмислення, систематизації та узагальнення у національному та світовому контекстах. Обрана тема набуває актуальності у сфері мистецтвознавчих досліджень, оскільки інноваційні форми візуальних комунікацій ще не мають науково-обґрунтованих підходів для ефективного проєктування, яке отримує нові завдання у контексті глобальних вимог сталого розвитку.

Процеси диференціації культури, мистецтва та дизайну початку ХХІ ст. спричиняють посилення інтеграції всіх сфер життєдіяльності людини. У зв’язку з цим вихід дизайну візуальних комунікацій на новий рівень пов’язаний із формуванням інтегральної сутності художньо-проєктних процесів, парадоксальність яких спонукає до вивчення їх з позицій трансдисциплінарного підходу. Особливої важливості ця проблематика набуває у контексті формування системного візуального мислення людей, що розкриває перспективи для науково-експериментального пошуку нових рішень наявних проблем. Врахування множинності форм і сфер активності візуальних практик підтверджує нагальну необхідність системних досліджень інтегральних процесів, що здатні створювати якісно нові ефективні моделі комунікації, сфокусовані на сенсорних властивостях, та можуть миттєво реагувати на вимоги еко-соціокультурної реальності.

У контексті дослідження набуває актуальності обґрунтування ролі візуальних комунікацій у формуванні етнонаціональних особливостей, пов’язаних із трансформацією форм декоративно-прикладного мистецтва.

Тому, обрана тема є важливою з огляду на проблему збереження традиційної культурно-мистецької спадщини України. Сучасна візуальна культура повинна не лише відповідати на глобалістичні виклики, але й розвиватися на синкретичній основі народного мистецтва як невід'ємній частині єдиного цілого візуально-комунікативного простору.

З окресленими питаннями тісно пов'язана проблема здатності системи візуальних комунікацій адаптуватися до змінних зовнішніх умов завдяки системному осмисленню усіх факторів проектування, які визначають тривалий вплив на суспільство та нашу планету. Вимоги до сталого розвитку засвідчують необхідність розробки та впровадження нових підходів до організації взаємодій людини і предметно-просторового середовища та інтерпретації цих зв'язків візуальними засобами.

Актуальність дослідження зумовлена відсутністю в українському мистецтвознавстві комплексних праць, присвячених дизайну сучасної системи візуальних комунікацій у контексті сталого розвитку. Створення системного обґрунтування феномену динамічних візуальних комунікацій забезпечить формування ефективної науково-теоретичної моделі для дослідження та проектування різних за складністю дизайн-систем, пов'язаних із новими інтегрованими формами індивідуального, національного та глобального існування. Отже, дане дисертаційне дослідження здатне забезпечити оновлення методики проектування та вдосконалення засобів візуальних практик із врахуванням екологічного та культурного компонентів, що сформує підґрунтя для інтеграції України у світову спільноту із збереженням національного менталітету.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами. Дисертаційна робота виконана в рамках напряму науково-дослідної роботи Київського національного університету технологій та дизайну «Н/н 7/18 Культурологія, естетика, конструктивно-функціональна проблематика дизайну в контексті етнокультури, екології та систем життєзабезпечення людини» (2020–2022 рр.). Окремі частини дисертації виконано під керівництвом здобувача у межах наукової теми «Дизайн навчального простору: теорія, методика проектування, шляхи впровадження» (2018–2020 рр.) на кафедрі дизайну в Луцькому національному технічному університеті (номер державної реєстрації НДР 0118U004484).

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування інтегральних концепцій проектування системи візуальних комунікацій в напрямку сталого розвитку, а також їх реалізації в умовах постійних змін зовнішнього середовища.

Для досягнення поставленої мети дисертаційного дослідження були вирішені наступні завдання:

- провести аналіз наукового стану обраної теми, окреслити інформаційне поле, в межах якого формуватиметься нова наукова парадигма дизайну візуальних комунікацій;

- сформуувати теоретико-методологічні засади і систематизувати джерела, інструментарій та термінологічний апарат дослідження в контексті аналізу еволюційних трансформацій сутності візуальних комунікацій;
- визначити особливості формування наукової парадигми візуалізації та напрями підвищення візуальної динаміки комунікації на тлі глобалізаційних процесів у художньо-проектній культурі;
- охарактеризувати трансформативні процеси у структурі візуальних комунікацій, обґрунтувати взаємодії структурних компонентів, що визначають цілісність системи візуальних комунікацій;
- сформуувати типологію системи візуальних комунікацій, дослідити зміст та особливості формотворення кожної типологічної одиниці, розкрити їх сутність у контексті чуттєвого досвіду людини;
- визначити сутність інтегрованих дизайн-систем як динамічних структур, які розвиваються за принципами сталого розвитку;
- обґрунтувати концепції проектування динамічних візуальних комунікацій, інтеграція яких з середовищем та суспільством дозволяє переосмислити їх сутність з позицій темпоральності та адаптивності;
- описати феномен організації динамічних візуальних комунікацій та процеси утворення парадоксів як генераторів нових ідей;
- сформуувати комплекс методів візуалізації динамічного образу та розкрити його проектний потенціал з метою забезпечення ефективної комунікації;
- виділити проектні тенденції формування візуально-комунікативного простору в контексті синтезу етнонаціональних і глобалістичних аспектів;
- побудувати модель інтегрального проектування динамічних візуальних комунікацій, що може слугувати базою для дослідження та апробації конкретних рішень, та окреслити стратегічні цілі проектної практики системи візуальних комунікацій і напрями їх практичної реалізації.

Об'єкт дослідження – система візуальних комунікацій, що охоплює матеріальні об'єкти, інформаційні процеси та взаємодії, здатні миттєво реагувати на зміни еко-соціокультурної реальності, одночасно перебуваючи у гармонії з природою та суспільством.

Предмет дослідження – теоретичні та проектні аспекти трансформацій системи візуальних комунікацій у контексті формування наукових основ інтегрального проектування, спрямованих у напрямку сталого розвитку.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють початок ХХІ ст. – час розквіту дизайну візуальних комунікацій в умовах інтенсивного розвитку технологій, інтеграції з природним та соціокультурним середовищем. У дисертації акцент зроблено на інноваціях двох останніх десятиліть, проте окремі аспекти дослідження спираються на досягнення культури, мистецтва та дизайну від первісних часів до кінця ХХ ст.

Теоретико-методологічна основа роботи обґрунтована зверненням до досліджень різних наукових сфер – гуманітарних, суспільних, технічних, природничих та медичних наук, що регламентують наукову діяльність в Україні та світовій спільноті. Тому джерельна база досліджень в області

візуальних комунікацій є інтегрованою системою, сформованою на основі теоретико-методологічних принципів мистецтвознавчого, культурологічного, філософського, соціально-психологічного, техніко-економічного, екологічного спрямування, що зумовлено багатоаспектністю об'єкта дослідження.

Головні проблеми, які формують інформаційне забезпечення дослідження, групуються навколо питань теорії візуальних комунікацій, теорії дизайну та графічного дизайну зокрема; мистецтвознавчих і соціокультурологічних засад формування візуальної культури; процесів створення та виробництва техніко-інформаційних систем; а також екологічних питань і проблем гармонійного існування людини в постмодерністичному суспільстві. Серед них наступні:

- проблеми історії розвитку графічного та комунікативного дизайну окреслили вчені M. Aakhus, G. Bonsiepe, J. Frascara, N. Haslem, S. Khan Magomedov, V. Margolin, Q. Newark, О. Боднар, О. Бойчук, О. Голубець, В. Даниленко, Т. Кара-Васильєва, В. Косів, О. Лагутенко, В. Лесняк, С. Мигаль, Н. Сбітнева, Л. Соколюк, П. Татіївський, С. Сьомкін;
- практичних аспектів дизайну візуальних комунікацій торкаються дослідження візуалізації даних й інфографіки (A. Cairo, M. Eppler, E. Tufte, G. Zelazny, Т. Божко, О. Гладун, О. Чепелюк), зовнішньої реклами (I. Alousque, L. Drummond, S. Luxton, M. Sorrentino, M. Tungate, Д. Авраменко, Н. Сергеева), типографіки та формування динамічних образів упаковки (M. Betancourt, О. Ганоцька, М. Єфімова, Т. Іваненко, М. Опалєв), динамічної айдентики і брендингу (D. Airey, F. Guida, I. van Nes, A. Wheeler); засобів навігації (B. Boyl, Л. Гнатюк, Г. Омельченко);
- питання теорії та методології проектування, композиційної організації та геометричного моделювання динамічних аспектів візуальних зображень розкривають науковці L. Archer, R. Buchanan, M. Davis, J. Gura, J. Hunt, J. Jones, D. Norman, V. Papanek, E. Tunstall, О. Кашенко, Ю. Ковальов, М. Колосніченко, О. Колосніченко, І. Кузнецова, В. Михайленко, Т. Ніколаєва, Н. Остапенко, К. Пашкевич, В. Сьомкін, М. Яковлєв;
- проблеми психо-фізіологічного сприйняття візуальних об'єктів піднімали дослідники R. Arnheim, K. Elam, A. Pipes, О. Боднар, О. Бойчук, В. Голобородько, І. Кузнецова, О. Олійник, А. Рубцов, В. Свірко;
- аспекти теорії комунікації в соціокультурному вимірі визначено у дослідженнях таких вчених: Alexis L. Boylan, V. Margolin, C. McDermott, M. McLuhan, N. Mirzoeff, W. Mitchell, P. Sztompka, З. Алфьорова, Є. Антонович, О. Лагода, Ю. Легенький, Р. Михайлова, О. Оленіна, О. Павлова, С. Прищенко, В. Сидоренко, Л. Соколюк, К. Станіславська, А. Тормахова, Н. Удріс, О. Швед, В. Шевченко, І. Яковець;
- проблеми формування візуального системного мислення, метафоричного досвіду та гештальту обґрунтували E. De Bono, U. Eco, J. Elkins, J. Hochberg, M. Johnson, A. Kleon, G. Lakoff, J. Lotman, J. O'Connor, C. Peirce, D. Roam, E. Tunstall, В. Карпов, Д. Косенко, Т. Кротова, С. Симоненко, Н. Сиротинська;

- маркетингові стратегії розвитку візуальних комунікацій систематизовано у працях E. Bigat, A. Lautenslager, J. Levinson, A. Lugmayr, M. McNaughton, M. Oyman, S. Ozer, R. Reynolds, Y. Ugurhan, A. Williams та ін.;
- аспекти екологічного дизайну та дизайну для сталого розвитку розкрили дослідники С. Brunner, F. Ceschin, İ. Gaziulusoy, L. Perovich, D. Valisena, В. Голобородько, І. Дида, Т. Казанцева, С. Мигаль, О. Орлова, А. Рубцов.

Окреслені аспекти дослідження вказують на відсутність цілісного бачення візуально-комунікативних процесів у контексті формування гармонійного предметно-просторового середовища згідно цілей сталого розвитку.

Дисертаційна робота виступає узагальнюючим систематизованим дослідженням, в основі якого лежать фундаментальні положення дизайну та низка теорій, серед яких теорії візуалізації інформації, комунікації, візуального сприйняття, гештальт теорія, теорія подібності, асоціацій, візуального мислення. Робота побудована на засадах трансдисциплінарного підходу, що сформувався за останні десятиліття та призвів до появи досліджень для сталого розвитку. Сформована джерельна база представляє основу для подальших наукових досліджень і проєктних практик динамічних візуальних комунікацій.

Методика дослідження побудована на загальних принципах наукової роботи – системності, логічності, достовірності та реалізується на трьох етапах. На етапі аналізу та систематизації дослідницького матеріалу використано емпіричні методи – спостереження, порівняння, натурні дослідження візуально-комунікативних об'єктів та процесів, узагальнення отриманих даних. Застосовані історико-генетичний та порівняльно-історичний метод, що дозволили простежити становлення різних форм візуальних комунікацій в історичному контексті.

На етапі систематизації наукового матеріалу застосована методологія системного аналізу, що об'єднує методи мистецтвознавчих досліджень (художньо-графічний, художньо-композиційний, структурно-функціональний, художньо-образний дизайн-аналізи), методи соціокультурних досліджень (когнітивні, комунікативні, квалітативні методи, методи структурно-семіотичного аналізу), методи екологічних досліджень (методи екологічної індикації та моніторингу), методи маркетингових досліджень (метод абсолютних та порівняльних переваг, метод експертних оцінок), що дають змогу вивчити специфіку проєктування різних типологічних груп динамічних дизайн-систем. Методи узагальнення та систематизації даних застосовано з метою ефективно організації інформації, що забезпечило встановлення взаємозв'язків між елементами досліджуваної проблеми та формування цілісної джерельно-інформаційної бази.

На етапі формування проєктних моделей інноваційних візуальних комунікацій застосована методика інтеграції циклів аналітичного та синтетичного дизайну, у якій вагомості набувають методи формалізації та логічного моделювання, експериментальні та графоаналітичні методи. Це дозволяє розглянути моделювання як евристичний процес створення структури носія візуальної інформації на основі системного підходу із залученням

компонентів навколишнього середовища та людини. Визначення тенденцій розвитку системи візуальних комунікацій та стратегій їх еко-інтеграції у майбутньому забезпечено методами прогнозування і стратегічного планування.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у теоретичному обґрунтуванні проєктування системи візуальних комунікацій як інтегрованого динамічного еко-соціокультурного простору, що відкриває можливості формування візуальних взаємодій, програмування діяльності людей у природному середовищі та трансляції досвіду згідно вимог сталого розвитку.

*У роботі **вперше:***

- обґрунтовано сутність системи візуальних комунікацій, що сформована на основі інтеграції матеріально-технічних, соціокультурних та еко-центрованих аспектів з позицій трансдисциплінарних досліджень;
- переосмислено наукову парадигму візуалізації, яка модифікується в напрямку підвищення динамічності, комунікативності та адаптивності до мінливих зовнішніх умов;
- сформовано типологію системи візуальних комунікацій як цілісного комплексу взаємодій різного рівня, кожен з яких виступає основою для створення інноваційних концепцій візуалізації у контексті синтезу національних традицій та глобалістичних тенденцій;
- охарактеризовано рівні організації візуально-комунікативного простору та методи формування динамічної візуалізації художнього образу згідно концепції сталого розвитку;
- розроблено модель інтегрального проєктування динамічних візуальних комунікацій, що кардинально змінює їх сприйняття від одиничних об'єктів до тривалих системних еко-соціокультурних процесів.

удосконалено:

- термінологічний апарат, що дозволив розширити трактування змісту наукових дефініцій: адаптивність, екстероцептивність, інтерактивність, темпоральність, інтегральне проєктування; а також забезпечити можливість адаптації системи візуальних комунікацій до викликів сучасності;
- класифікацію динамічних візуальних комунікацій за ознакою екстероцептивності в контексті аналізу чуттєвого досвіду людини;
- особливості проєктування процесів самоорганізації у відкритих візуально-комунікативних системах із біологічними організмами та людиною;
- методи проєктування візуальних дійств видовищного характеру із високим рівнем комунікації з позицій дизайну, що пов'язано з динамічним розвитком масових комунікацій локального, регіонального та світового масштабів.

дістали подальшого розвитку:

- формування процесів художньо-естетичної, інформаційно-технічної, наукової та природної інтеграції з позицій теорії та практики комунікативного дизайну;

- концептуальні аспекти формування парадоксальних станів візуальної мови динамічних дизайн-систем, що мають нерозкритий проєктний потенціал та можуть бути спрямовані на трансформацію способу мислення та поведінки людини;
- дослідження процесів проєктування візуальних комунікацій на основі теорії подібності та принципів симетрії й побудови образів-гештальтів з різним рівнем абстракції, які формують здатність дизайн-систем до миттєвого реагування на зміни оточення.

Практичне значення одержаних результатів. Розроблені теоретичні та методологічні положення є узагальненим достовірним матеріалом для подальшого дослідження та створення інтегрованих візуальних комунікацій як невід’ємної частини еко-соціокультурної реальності. Практичне значення мають наступні результати роботи :

- розроблені та обґрунтовані концепції художньо-образної трансформації та комунікативної динаміки візуальних комунікацій можуть використовуватися у проєктній практиці фахівцями та аматорами для створення нових форм візуальних комунікацій;
- методи візуалізації динамічного художнього образу, способи формування парадоксальних взаємодій та феноменальні особливості динамічного візуально-комунікативного простору можуть бути основою для оновлення й оптимізації структури освітніх компонентів, спрямованих на розробку наскрізної інтегрованої системи навчання з метою створення цілісної картини світу, а також для формування системного креативного мислення дизайнерів як інноваційної освітньої технології;
- сформована модель інтегрального проєктування, що демонструє способи гармонізації візуальних комунікацій із природними циклами, може стати підґрунтям для формування екологічного мислення та культури, нового типу сприйняття довкілля з позицій сталого розвитку.

Теоретичні положення дисертації були впроваджені в освітній процес Київського національного університету технологій та дизайну (КНУТД) (акт від 6 лютого 2023 р.) і Луцького національного технічного університету (ЛНТУ) (акт від 14 лютого 2023 р.) для підготовки курсових, кваліфікаційних робіт та під час викладання навчальних дисциплін для студентів спеціальності 022 Дизайн. Концептуальні положення дисертації реалізовані та апробовані впродовж 2022–2023 н.р. у вигляді авторського лекційно-практичного курсу «Візуальні комунікації в дизайні» для студентів-дизайнерів магістерської підготовки ЛНТУ. Наукові результати дослідження висвітлено у 7 навчальних посібниках з грифом МОН та ЛНТУ [96–102].

Значну кількість дизайн-розробок динамічних візуальних комунікацій на рівні науково-проєктної практики, що базуються на положеннях дисертації, втілено під час реалізації науково-дослідної роботи «Дизайн-розробка реклами на транспорті», виконаної на замовлення рекламно-поліграфічної фірми «СВАРОГ» (ФОП Дубицький С.Р., м. Луцьк) (Договір № 1145 від 15 лютого 2022 р.).

Окремі положення та практичні рекомендації, розроблені в процесі наукового дослідження, впроваджені у проєктні розробки у межах наукових грантів ЛНТУ, що фінансувались закордонними організаціями: Joint Partnership Project of Social Action «Multifunctional Space of Art-Relaxation “ART-TELL-iyu”», supported by British Council, “Active Citizens” program (Н.В. Скляренко, А.С. Дідух, Х.Ю. Хворост, 2019 р.) [106–107]; SAIUP: Project of Social Action «Leaflet-calendar “Rules of Academic Integrity of a first-year student”» (Н.В. Скляренко, 2018) [110]; Branding Academic Integrity in Ukraine, American Councils (Н.В. Скляренко, 2017–2018).

Практична цінність дослідження підтверджується низкою реалізованих авторських розробок, проєктні пропозиції яких є універсальними, що зафіксовано у 9 свідоцтвах про реєстрацію авторського права на твір (2018–2022) [103–111].

Впроваджено наукові результати дисертаційної роботи на підприємствах та установах: Рекламно-поліграфічна фірма «СВАРОГ» (ФОП Дубицький С.Р.) (акт від 27 березня 2023 р.), ТзОВ «Друкмаркет» (акт від 4 квітня 2023 р.), МП «Грант» (акт від 30 січня 2023 р.), ТОВ «Навчально-консалтингова компанія «Профі-Центр» (акт від 2 червня 2023 р.). Впроваджені принципи динамічного інтегрального проєктування можуть бути використані фахівцями з метою облаштування сучасного візуально-комунікативного простору.

Одержані результати роботи будуть корисні для дизайнерів, мистецтвознавців, культурологів, екологів, митців для створення динамічних інсталяцій, перфомансів та організації інших видовищно-комунікативних дійств, для проведення майстер-класів, спеціалізованих виставок тощо. Систематизований ілюстративний матеріал може бути використаний дослідниками різних сфер наукової діяльності для підготовки монографій, публікацій, енциклопедично-довідникових видань, а також як джерело натхнення для роботи дизайнерів-практиків і художників.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є результатом самостійних наукових досліджень здобувачки, що представляє системне трансдисциплінарне осмислення візуальних комунікацій як інтегральної динамічної системи для розробки та впровадження проєктних практик для сталого розвитку України і світового простору. Усі положення, висновки та пропозиції, що виносяться на захист, отримано здобувачкою особисто.

Особистий внесок здобувачки у наукових роботах, опублікованих у співавторстві, наступний: у колективній монографії [3] – формулювання концепції динамічного проєктування поліграфічної продукції, постановка завдань, систематизація способів трансформації візуальних образів, узагальнення результатів дослідження; у працях, включених до наукометричної бази Scopus [4–7] – постановка завдання, концептуальне обґрунтування принципів дизайну різних форм візуальних комунікацій, зокрема упаковки, кодової інформації, поліграфічної продукції та альтернативних видів рекламної продукції з позицій сталого розвитку, проведення емпіричних досліджень, участь у виконанні проєктних розробок та їх оцінка,

систематизація та аналіз результатів, формулювання висновків; [8; 10; 55; 56; 58; 59; 64–66; 87; 90] – обґрунтування методики наукового пошуку, формулювання концептуальних положень наукової парадигми візуалізації та динамічного формотворення, систематизація та аналіз результатів; [9; 11; 12; 15; 26; 31; 89; 91; 92] – постановка завдання, проведення емпіричних досліджень засобів проектування візуально-комунікативних систем, систематизація та аналіз результатів, пов'язаних із здатністю динамічних візуальних комунікацій до адаптації у предметно-просторовому середовищі, формулювання висновків; [35; 38; 62] – розробка концепції дослідження і теоретичних положень образотворення та формотворення дизайн-об'єктів, обробка та аналіз результатів; [14; 47; 50; 52; 57; 67; 78; 86] – формування концептуальних положень облаштування візуально-комунікативного простору з використанням інноваційних засобів та сучасних технологій, систематизація та інтерпретація фактологічного матеріалу, узагальнення результатів, формулювання висновків та надання рекомендацій; [37; 39; 42; 46; 54] – формулювання авторської концепції екстероцептивності як проектної практики мультисенсорних візуальних комунікацій, інтерпретація інноваційного фактологічного матеріалу, формулювання висновків та рекомендацій; [13; 40; 41; 45; 51] – обґрунтування принципів екологічного проектування, розробка теоретичних положень для використання природних явищ та процесів у дизайні візуальних комунікацій, обробка, аналіз та узагальнення результатів; [70; 73; 74; 77; 95] – аналіз та інтерпретація концепції проектування тривимірних динамічних зображень, характеристика принципів формотворення та інноваційних технологій; [94; 96–100] – висвітлення та обґрунтування концепцій проектування візуальних комунікацій, розробка навчально-методичних рекомендацій та критеріїв їх практичної реалізації в освітній галузі, аналіз авторських науково-проектних розробок, формулювання висновків; [103–110] – розробка та обґрунтування теоретичних концепцій і практичне впровадження результатів, що фіксують авторські права на дизайн-розробки різних носіїв візуальних комунікацій. У дисертації використано лише ідеї, концепції та наукові положення, які належать безпосередньо здобувачці.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати роботи обговорювалися та пройшли апробацію на конференціях, конгресах, форумах міжнародного та національного рівнів. Дисертація була представлена та здобула позитивну оцінку на наукових семінарах у КНУТД (Київ, 2019–2023) та ЛНТУ (Луцьк, 2023); міжкафедральному науковому семінарі КНУТД (Київ, 2023); Міжнародних науково-практичних конференціях «Актуальні проблеми сучасного дизайну» КНУТД (Київ, 2020–2023); Міжнародних науково-практичних конференціях (Херсон, 2015–2016, 2018–2021); Міжнародних науково-практичних конференціях (Вінниця–Відень, 2021–2022); V Міжнародній науково-практичній конференції «Теорія та практика дизайну» (Київ, 11 березня 2019 р.); I Міжнародній науково-практичній конференції «Інновації в архітектурі та дизайні» (Київ, травень 2022 р.); Міжнародній науковій конференції (Дубляни–Львів, 27–28 жовтня 2022 р.); Міжнародній

технічно-науковій конференції для студентів, магістрантів, докторантів (Кишинів, 29–31 березня 2022 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції «*Débats scientifiques et orientations prospectives du développement scientifique*» (Париж, 01 жовтня 2021 р.); Зимовій сесії Міжнародної Карпатської Школи «Університетська освіта на шляху до сталого розвитку: чисте довкілля і безпека життєдіяльності» (Косів, 24–27 лютого 2022 р.); I Міжнародній науково-практичній конференції «*Grundlagen der modernen wissenschaftlichen Forschung*» (Цюрих, 10 вересня 2021 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «*Les tendances actuelles de la mondialisation de la science mondiale*» (Монако, 03 квітня 2020 р.); Всеукраїнських науково-практичних інтернет-конференціях молодих учених та студентів (Луцьк, 2011–2014, 2017–2019); Міжнародних науково-практичних конгресах «Міське середовище – XXI сторіччя. Архітектура. Будівництво. Дизайн» (Київ, 2014, 2016, 2018); II Всеукраїнській науково-практичній конференції (з міжнародною участю) «Регіональний дизайн і освіта: потенціал сучасності» (Черкаси, 26–27 квітня 2017 р.); Міжнародній науково-методичній конференції професорсько-викладацького складу і молодих учених «Концепція сучасної мистецько-дизайнерської освіти України в умовах євроінтеграції» в рамках VIII Міжнародного форуму «Дизайн-освіта 2015» (Харків, 15–16 жовтня 2015 р.); Міжнародних науково-практичних конференціях «Інноваційний потенціал світової науки – XXI сторіччя» (Запоріжжя, 2013–2015); Міжнародних науково-практичних конференціях «Архітектура та екологія» (Київ, 2014–2015); Міжнародній науково-практичній конференції «Реклама як художньо-комунікативні практики» (Харків, 27 березня 2014 р.).

Дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства «Гончарські осередки Кульчина та Рокити кінця XIX – XX століть (історія, типологія, художні особливості)» за спеціальністю 17.00.06 – декоративне і прикладне мистецтво захищено у 2006 р. у Львівській національній академії мистецтв. У тексті докторської дисертації її матеріали не використовуються.

Публікації. За результатами наукового дослідження опубліковано 111 праць, в тому числі 1 монографія та розділи у двох колективних монографіях, 7 навчальних посібників з грифом МОН та ЛНТУ, а також 9 свідоцтв про реєстрацію авторського права на твір. Опубліковано 28 статей у наукових фахових виданнях, рекомендованих МОН України для публікації основних наукових результатів докторських дисертацій, 2 статті у інших наукових виданнях, 4 статті у фахових виданнях, що входять до наукометричної бази Scopus, 2 статті у наукових виданнях іноземних держав, 56 праць апробаційного характеру.

Обсяг і структура дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, п'яти розділів з висновками, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг основного тексту дисертації становить 415 сторінок, включаючи 28 таблиць та 2 рисунки. Додатки подано на 173 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 605 сторінок, включаючи додатки. Список використаних джерел містить 632 позиції.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено мету і завдання, об'єкт і предмет дослідження, охарактеризовано методику дослідження, означено наукову новизну, практичне значення одержаних результатів та питання їх впровадження, подано інформацію про апробацію дослідження.

У першому розділі **«Візуальні комунікації як об'єкт досліджень: методологія та джерельна база»** розкрито стан наукової проблеми проектування візуальних комунікацій, обґрунтовано теоретико-методологічні засади, джерельну базу роботи та удосконалено термінологічний апарат дослідження.

Проведено аналіз методологічних засад, концептуалізованих змін, трансформацій візуальних уявлень у сферах гуманітарних, суспільних, технічних, природничих та медичних наук, що відповідають стратегічним науковим напрямам України та світової спільноти. Систематизовано результати та специфічні методи дослідження візуальних комунікацій, зацентровано увагу на важливості процесів їх наукової інтеграції.

Доведено, що гуманітарні дослідження передбачають творчу та культурну синергію, обґрунтовують трансформації сутності візуальних комунікативних практик на тлі еволюції художньо-проектної культури. Феномен її візуальності став об'єктом філософських, соціологічних, психо-фізіологічних та економічних досліджень, які розкривають інтегральний характер комунікативної динаміки та окреслюють напрями формування інноваційного дизайн-мислення. Наголошено на процесах синтезу наукових гуманітарних досліджень із сферами технічних та природничих наук, які засвідчили тісну взаємодію візуальних комунікацій зі складними процесами формування предметно-просторового середовища за вимогами концепції сталого розвитку.

Виявлено, що актуальності в сучасних умовах набуває дослідження потенційних позитивних ефектів інтеграції комунікативного дизайну та арт-терапевтичних практик, що забезпечить можливість розв'язання біоенергетичних проблем існування людства глобального масштабу. Зроблено висновок про необхідність систематизації та інтерпретації отриманих результатів наукових досліджень різних галузей знань, що призведе до створення повноцінної теорії інтегрального проектування динамічних візуальних комунікацій, яка сприятиме підвищенню ефективності сприйняття інформації, формуванню соціальної та екологічної культури суспільства, а також оновленню концепцій комунікативного дизайну.

Сформовано методологічні принципи та комплекс джерел дослідження, що дозволяють оцінити проблемні сфери, пов'язані з цілісним сприйняттям вимірів візуальних уявлень з позиції дизайну. Методологічний фундамент ґрунтується на основі синтезу мистецтвознавчого, структурно-функціонального, гештальт-синергетичного, середовищного, екологічного, холістичного та системного підходів, що пов'язує в одне ціле всі аспекти візуальних комунікацій. Обґрунтовано, що у межах методології роботи важливу роль відіграє системний

трансдисциплінарний підхід, призначений для розширення міждисциплінарних досліджень візуальних комунікацій через взаємодію між наукою, економікою та практикою. Особлива актуальність трансдисциплінарності як універсальної стратегії дослідження візуальних комунікацій виявляється у контексті розв'язання проблем сталого розвитку.

Доведено, що теоретичну базу сформували численні праці науково-дослідного, науково-методичного, рекламного та творчо-експериментального характеру, об'єднані у п'ять груп. Виявлено, що широка джерельна база представляє собою інтегровану систему, складність якої зумовлено багатоаспектністю об'єкта дослідження, здатного розв'язувати комплексні реальні проблеми на межі навколишнього середовища і суспільства. В результаті аналізу та систематизації інформації виявлено, що проблема наукового обґрунтування сучасних трансформацій дизайну візуальних комунікацій залишилася поза увагою вітчизняних науковців. В українському мистецтвознавстві відсутня комплексна праця, присвячена дизайну системи візуальних комунікацій, орієнтованих на збереження стабільності еко-соціокультурного та економічного розвитку.

Виділено чотири етапи еволюції сутності поняття візуальних комунікацій, що демонструють їх сприйняття від одиничних об'єктів графічного дизайну до системних візуально-комунікативних процесів у гармонії з природним середовищем та людиною. Це дозволяє осмислити візуальні комунікації як багатофункціональні проектні практики, що актуалізують здатність візуальної інформації трансформувати художньо-естетичні, структурно-функціональні, топографічні та екологічні особливості простору. Відзначено, що такий підхід вимагає розробки теорії інтегрального проектування, яка акумулює усі наукові підходи та методи з метою забезпечення енергоефективності візуальних систем та пошуку оптимальних способів взаємодії людини з середовищем.

Другий розділ **«Теоретичне обґрунтування системи візуальних комунікацій»** дозволив переосмислити способи візуалізації інформації в контексті історичного розвитку наукової парадигми, що зумовило неперервну зміну структури та властивостей візуальної мови взаємодій. Систематизовано різноманітні форми візуальних комунікацій. Доведено, що це вимагає швидкої переорієнтації дизайн-процесу у напрямку наукових, технологічних та екологічних інновацій, спрямованих на сталий розвиток суспільства.

Проаналізовано еволюційні трансформації візуальних комунікацій як однієї із динамічних складових художньо-проектної культури. Парадигма візуалізації формується впродовж трьох етапів, утворюючи художню, інтерактивну та інтегральну системи. Кожна система слугує підґрунтям для попередньої, акумулює її здобутки та стає її невід'ємною частиною. Зроблено висновок, що модифікації наукової парадигми візуалізації підкреслюють кумулятивний характер розвитку системи візуальних комунікацій.

Переосмислення способу представлення інформації спричинило виникнення динамічних дизайн-систем, які здатні миттєво реагувати на зміни еко-соціокультурної реальності, одночасно перебуваючи у гармонії з природою

та суспільством. Окреслено напрями підвищення динамічності візуальних комунікацій: 1) трансформація матеріальної форми; 2) посилення ролі екологічного фактора; 3) використання контексту; 4) активізація сенсорних відчуттів; 5) трансформація ролі людини. Доведено, що використання різних видів динаміки у візуальних комунікаціях є основою для створення гармонійного образу дійсності, здатного забезпечити збалансований розвиток людства у довкіллі.

Виявлено, що в контексті історичного становлення наукової парадигми візуалізації відбувається трансформація структурної організації комунікацій. Доведено, що динамічні візуальні комунікації (ДВК) – це система взаємодій структурних компонентів (матеріальної структури, людини, середовища) різних рівнів, вкладених один в одного, у якій збереження балансу між динамікою форми та змістом відбувається за участю процесів, побудованих на асоціаціях. Обґрунтовано, що трансформація представляє системне осмислення процесу комунікації, поступово формуючи візуальний образ-гештальт за участю процесів, асоціативно подібних до сутності структурних компонентів.

Матеріальні структури (мікрорівень) візуалізуються через механічні та інформаційно-технічні процеси; взаємозв'язки між людьми (макрорівень) – через соціальні взаємодії; глобальна єдність середовища (мегарівень) – через природні, біохімічні та матеріально-фізичні процеси. Виявлено, що вкладеність взаємодій на рівні кожного компоненту у поле інших взаємодій визначає цілісність системи візуальних комунікацій як нерозривний процес взаємодії, що має протяжність і тривалість у просторі та часі. Усвідомлення таких парадигмальних перетворень є передумовою формування нової структурної організації візуальних комунікацій, що дозволяє відійти від застарілих шаблонів та акцентувати увагу на концепціях сталого розвитку.

Сформовано типологію системи візуальних комунікацій, у якій структурно виокремлено наступні типологічні одиниці: тип (рівень структурної організації інформації); вид (спосіб візуалізації образу); типологічна група (функціонально-структурні трансформації); типологічна підгрупа (носії візуальної інформації). Система візуальних комунікацій побудована на взаємному переплетенні чотирьох типів: матеріальні, цифрові, антропосоціальні та природничі ДВК, кожен з яких виступає основою для інтеграції нових концепцій представлення інформації (*табл. 1*).

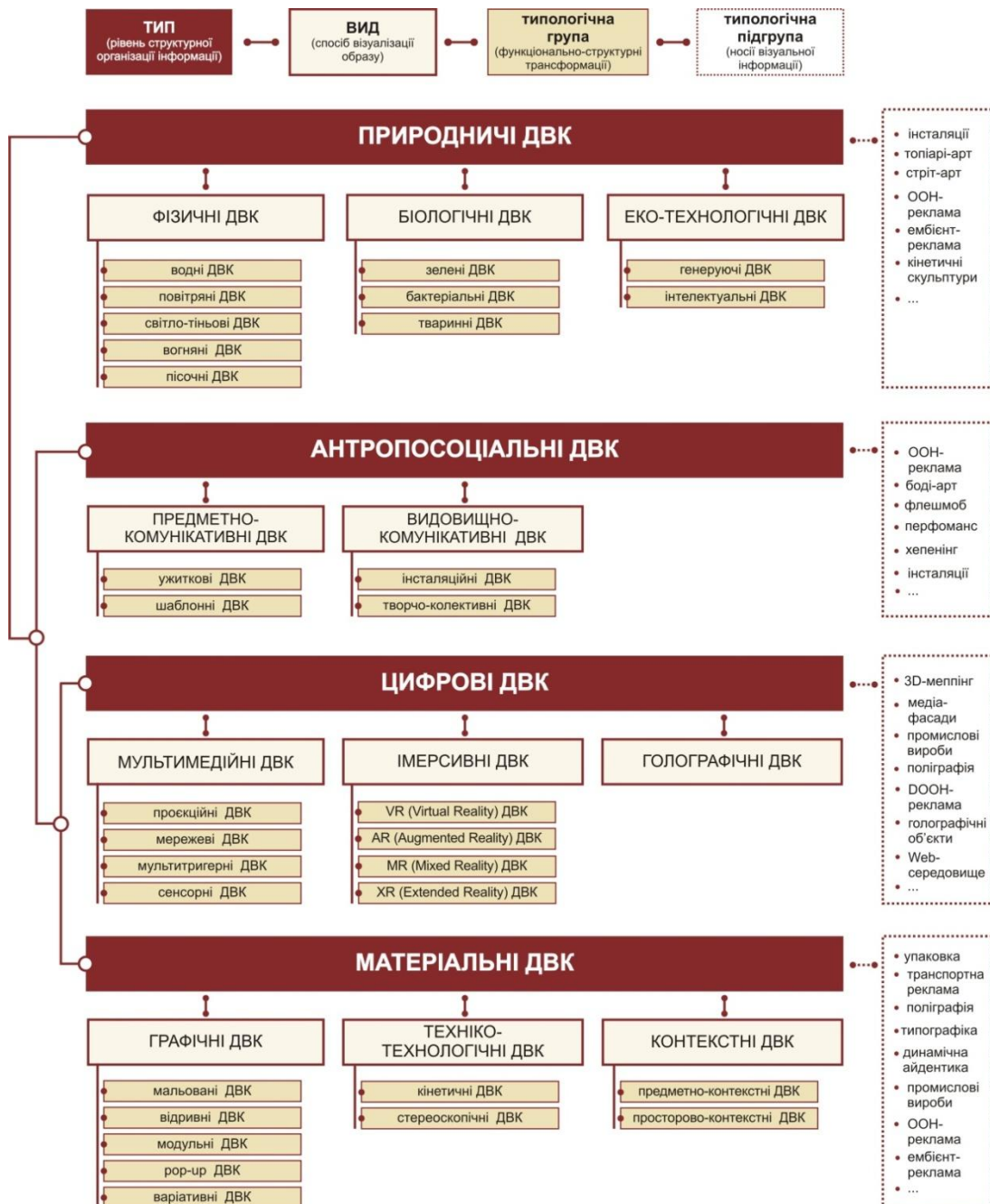
Доведено, що процеси формотворення матеріальних ДВК пов'язані із функціонально-структурними трансформаціями графічних зображень (графічні ДВК: мальовані, відривні, модульні, рор-ап, варіативні), технічними та технологічними інноваціями (техніко-технологічні ДВК: кінетичні, стереоскопічні), а також включенням у структуру середовища (контекстні ДВК: предметно-контекстні, просторово-контекстні).

Наголошено на формуванні особливого типу – цифрових ДВК, які вирізняються високим рівнем інформаційно-технологічних можливостей та інтерактивністю. Мультимедійні (проекційні, мережеві, мультитригерні, сенсорні ДВК), імерсивні (ДВК з технологіями віртуальної (VR), доповненої

(AR), змішаної (MR) та розширеної (XR) реальності) та голографічні ДВК як видові форми сприяють процесам гуманізації цифрової реальності, переносючи акцент на мультисенсорність та персоніфікованість.

Таблиця 1

Типологія системи візуальних комунікацій

У типології виокремлено антропосоціальні ДВК, які засвідчили присутність людини та соціуму як структурної основи візуальних взаємодій. Синтез соціально-культурного та проєктного аспектів на основі індивідуальної, групової та масової комунікації обумовив організацію предметно-комунікативних (ужиткові та шаблонні) та видовищно-комунікативних (інсталяційні та творчо-колективні) ДВК. Вони демонструють мультифункціональність взаємодій, окреслюють можливості їх інтеграції у середовище згідно з вимогами сталого розвитку.

Обґрунтовано виділення альтернативного типу візуальних комунікацій – природничих ДВК, що забезпечують шляхи гармонійного співіснування з середовищем. Трансформація образу відбувається під дією природних стихій, явищ та процесів (фізичні ДВК: водні, повітряні, світло-тіньові, вогняні, пісочні), живих організмів (біологічні ДВК: зелені, бактеріальні, тваринні) та еко-технологій (еко-технологічні ДВК: генеруючі, інтелектуальні). Завдяки цьому ДВК стають частиною універсальних природних процесів і сприймаються як засоби розв'язання екологічних проблем. Доведено, що типологія виступає ефективним джерелом інформації, що інтегрує властивості візуальної мови матеріальних, цифрових, антропосоціальних та природничих ДВК у єдину систему візуальних комунікацій.

Розкрито сутність типологічних одиниць у контексті аналізу чуттєвого досвіду людини, що дозволило виявити спільну ознаку візуальних взаємодій різних типологічних груп – екстероцептивність як здатність генерувати та передавати інформацію за допомогою інтегрованих компонентів, що впливають на чутливі зовнішні сенсори людини, забезпечуючи відчуття дотику, смаку, звуку, запаху, світла тощо. Інтегральний характер процесів сприйняття обумовив виділення візуально-тактильних, візуально-смакових, візуально-звукових, візуально-ольфакторних і синестетичних ДВК. Створення цілісного образу зумовлено активізацією динамічних асоціативних зв'язків з усіма органами відчуттів людини, що виступає перспективним напрямом проектування візуальних комунікацій. Доведено, що мультисенсорний досвід взаємодій забезпечує формування різних типів синестезії, створюючи цілісний імерсивний візуально-комунікативний простір, побудований на процесах інтеграції.

Посилення процесів художньо-естетичної, інформаційно-технічної, наукової та природної інтеграції у всіх сферах життєдіяльності людини на тлі глобалізації початку ХХІ ст. окреслило умови подальшого розвитку і трансформації комунікативного дизайну та забезпечило формування наукової основи для розробки дизайну системи візуальних комунікацій. Виявлено, що ДВК представляє собою гнучку динамічну структуру, яка виступає як об'єкт, процес та простір життєдіяльності. Їх тісне переплетення визначає цілісність системи ДВК, а інтегральна сутність стає втіленням нової якості у практиці художньо-проектної культури, що розвивається в контексті концепцій сталого розвитку. З цього погляду система візуальних комунікацій оцінюється як динамічний інтегрований простір, що синтезує предметно-просторове, соціокультурне, інформаційне та природне середовища, змінює спосіб мислення людини, включаючи її в активне перетворення реальності.

У третьому розділі дисертації «**Художньо-проектна сутність динамічних візуальних комунікацій (ДВК)**» переосмислено концептуальні основи формування естетичних та комунікативних конструкцій, що визначають фундаментальні принципи проектування візуальної динаміки. Зосереджено увагу на методичних засадах реалізації ідей та способах їх візуалізації засобами дизайну із залученням асоціативного мислення.

Доведено, що ДВК як цілісна інтегральна система формується на основі синтезу концепцій художньо-образної трансформації та комунікативної динаміки (табл. 2).

Таблиця 2
Концептуальна природа динамічних візуальних комунікацій

Проаналізовано сутність концепції художньо-образної трансформації, яка узгоджує поняття візуальний образ і рух із законами композиції. Виявлено, що у проектному процесі ця концепція забезпечує сприйняття візуального образу як динамічної цілості – гештальту, що реалізується через інтерпретацію руху засобами художньої виразності. Проектування взаємодій здійснюється на основі синтезу формтворючої та семантичної трансформації, що ґрунтуються на експериментальних композиційних пошуках та формуванні асоціативних зв'язків.

Розкрито сутність концепції комунікативної динаміки, яка одночасно акцентує увагу на семіотичній неоднорідності та змістовій єдності взаємодій завдяки їх асоціативному забарвленню. Збільшення тривалості комунікативних процесів зумовлюється зростанням їх інтерактивності, залученням людини до гри та емоційною насиченістю. Виокремлено рівні комунікації за типом взаємодій: «суб'єкт – об'єкт» (предметний рівень), «суб'єкт – суб'єкт» (антропосоціальний рівень) та «середовище – об'єкт» (середовищний рівень). Отримані результати доводять, що інтерактивна дизайн-система стає гнучким організмом, забезпечуючи реалізацію полілогу в художньо-проектній культурі.

Обґрунтовано, що інтеграція концепцій художньо-образної трансформації та комунікативної динаміки на основі побудови образів-гештальтів з різним рівнем абстракції формує підґрунтя для нового розуміння сутності ДВК. Абстракцію розглядаємо як системний інструмент комунікації, який сприяє утворенню асоціативних зв'язків та реалізується через моделі послідовної, потокової та просторової трансформації. Доведено, що підвищення рівня абстракції ускладнює розуміння концепцій, проте збільшує тривалість існування та змістову потужність візуальної комунікації.

Розроблено методику візуалізації комунікативних взаємодій на основі абстрактних понять, які поступово втрачають рівень абстрактності та набувають матеріальності. Здатність дизайнерів працювати з різними рівнями абстракції розкриває необмежені можливості формування ефективної комунікації з позицій функціональності, естетики та образності, екстероцептивності у мінливому середовищі.

Сформовано принципово нове усвідомлення категорій часу і простору у проєктній практиці. Доведено, що ДВК як синкретична просторово-часова форма взаємодій ґрунтується на використанні абстрактних образів. Виявлено, що нерозривний зв'язок простору та часу забезпечує концептуальне осмислення динамічних процесів візуальної комунікації у понятті темпоральності. Багатоаспектність сприйняття часу-простору розкрито з позицій дизайну у контексті теорії відносного (час як індикатор подій), уявного (час як чуттєвий аналог абстракції) і абсолютного часу (час як вираз глобальної циклічності). Темпоральність у дизайні ДВК виконує роль творчого інструменту для генерування креативних проєктних рішень, які дозволяють передбачити просторово-часову еволюцію системи.

Виявлено, що моделювання динамічного художнього образу ДВК із врахуванням просторово-часових відношень здійснюється за принципом подібності, який ґрунтується на положеннях теорії симетрії. Критеріями подібності виступають формальна, процесуальна та змістова подібність. Проаналізовано, що створення образів базується на формуванні симетрійних зв'язків. Вони реалізуються через формальну подібність на рівні структури об'єктів, процесуальну – на рівні процесів та явищ та змістову – на рівні середовища. Доведено, що кожен рівень симетрійних відношень інтегрується до структури попереднього, акумулюючи властивості, найбільш доцільні для організації форми, логіки конструкцій та змісту процесів.

Обґрунтовано, що подібність форми, процесів та взаємодій формує здатність ДВК до адаптації у природному та соціокультурному середовищі. Доведено, що адаптивність ДВК як здатність пристосовуватися до мінливих вимог оточення досягається внаслідок трансформації міждисциплінарного характеру. Концепції параметричної, світлової (колірної), температурної, топологічної та темпоральної адаптації є підґрунтям для формування цілісного динамічного образу, інтегрованого у середовище. Адаптивність дозволяє переосмислити різноманітні формальні, процесуальні та змістові трансформації візуально-комунікативного простору та спрямувати дослідження на формування концепцій адаптивного дизайну.

У четвертому розділі **«Феномен організації візуально-комунікативного простору»** перенесено увагу на сприйняття візуальних комунікацій не як одиничних об'єктів, а як цілісного простору із взаємопов'язаних елементів певної структури, з широким набором властивостей і тісними внутрішніми та зовнішніми зв'язками. Висвітлено особливості організації візуально-комунікативного простору, який інтегрує візуальні структури, процеси та взаємодії. Наголошено на парадоксальній сутності дизайн-систем, що свідчить

про нелінійний характер взаємодій з середовищем та людиною, забезпечуючи їх відкритістю та полімодальністю.

Проаналізовано візуальні комунікації різних рівнів організації. Доведено, що візуально-комунікативні структури першого рівня мають портативну організацію, яка забезпечує їх трансформацію внаслідок дій людини або зовнішніх факторів. Автоматизована організація ДВК – це циклічні процеси, що мають здатність змінювати архітектуру дизайн-системи у часі та просторі. Вперше обґрунтовано феномен самоорганізації у візуальних комунікаціях, в основі якого закладено синергетичні механізми життєвих циклів організмів. Візуальні взаємодії, здатні до самоорганізації, сприймаються у проєктній практиці як парадоксальні і, відповідно, потребують проведення системних трансдисциплінарних досліджень. Доведено, що візуальні комунікації різних рівнів організації розглядаємо як інструменти дизайн-практики для програмування поведінки, посилення соціальної комунікативності, підвищення еко-свідомості, проведення наукових досліджень і структурування простору. Цей спектр напрямів використання демонструє нерозкритий проєктний потенціал ДВК, окреслює можливості зміни способу мислення людини.

Порушення канонів культурно-мистецького простору доби постмодернізму спричинило появу парадоксів, які відіграють роль параметру порядку. Вони забезпечують організацію ДВК, розкривають полімодальність візуальних взаємодій, формують багатозначні образи з елементами гри, спрямовані на руйнування стереотипів сприйняття. На основі аналізу поведінки дизайн-систем обґрунтовано виділення парадоксів множинності цілого, взаємодії, модальностей та контексту. Проєктування прогнозованих неоднозначностей на основі парадоксів представляє експеримент у дизайні, спрямований на виявлення прихованих властивостей простору. Доведено позитивну роль парадоксів як генераторів нових ідей, які призводять до переосмислення наукової парадигми дизайну візуальних комунікацій.

Для формування ефективної художньо-проєктної мови візуальних комунікацій запропоновано методи монтажу, сюжету, епатування та самоорганізації (табл. 3).

Метод монтажу використовується на рівні візуалізації структур як процес композиційної організації різнорідних елементів у цілісну дизайн-систему. Наголошено, що ключовими у проєктній практиці візуалізації динамічних структур є способи комбінування, опорядження (декорування, озеленення, інкапсуляція) та просторового суміщення. Метод сюжету забезпечує візуалізацію неперервного процесу побудови динамічної історії способами лінійної та фрагментарної розповіді, спрямованої на створення оптимального впливу на органи чуття. В основі методу епатування лежить візуалізація процесів шокуючого та парадоксального характеру, які пов'язані із перебуванням дизайн-системи у прикордонному стані. Виявлено, що прикордонні стани в дизайні ДВК – це процес побудови нової емерджентної властивості дизайн-системи, що одночасно поєднує деструктивні та конструктивні якості. Структурно-функціональні та синтетичні перетворення

виступають способами проектування нових видів дизайн-систем, які оцінюються як епатажні. Метод самоорганізації реалізується на рівні візуалізації взаємодій, демонструючи здатність дизайн-систем з біологічними організмами та людиною у їх структурі до самостійного розвитку. Доведено, що завдяки способам індикації та відновлення енергії дизайн-система демонструє здатність до адаптації у мінливому середовищі.

Таблиця 3

Методи візуалізації динамічного художнього образу

Переосмислення проектних концепцій, створених способом колективної взаємодії, формує унікальну теоретичну основу для осмислення перспектив використання динамічних колективних візуальних комунікацій для проведення наукових досліджень. Кожен метод виступає основою для проектування різних форм організації візуальних комунікацій, створюючи цілісну просторово-часову систему.

Виявлено, що інтегрована взаємодія візуальних комунікацій усіх рівнів організації представляє візуально-комунікативний простір у контексті зональних, локальних і глобальних перетворень. Виділено основні характеристики зональних візуальних комунікацій, які використовуються як динамічні носії інформації з можливістю її багаторазової інтерпретації. Лінійні, сигнальні, піктографічні та тактильно-звукові види локальних візуальних комунікацій беруть участь у процесах структуризації простору. Глобальні візуальні комунікації сприймаються інтуїтивно, синхронізуються з природними

законами на основі принципу подібності та вирізняються високим рівнем адаптивності. Визначено, що візуально-комунікативний простір виступає універсальним з позицій кодування/декодування візуального змісту, реалізуючи закладену дизайн-програму глобального та національного характеру у напрямку сталого розвитку.

Виділено тенденції формування візуально-комунікативного простору, які ґрунтуються на гармонійному поєднанні етнонаціональних та глобалістичних аспектів проєктування. Етнонаціональна ідентифікація художніх образів ДВК здійснюється на основі експериментальної трансформації одиничних об'єктів декоративно-прикладного мистецтва, виготовлених вручну на очах у глядачів. Проєктні практики створення цілісного візуально-комунікативного культурного простору локального, регіонального та світового масштабів реалізуються у процесі масової інтеграції арт-об'єктів, що містять архетипи національної культури, в урбаністичне середовище. Така концепція дозволить зробити важливі кроки у вирішенні проблеми відродження національних особливостей у сфері візуальних комунікацій та стане внеском у розбудову теорії українського дизайну загалом.

На тлі екологічних проблем світового рівня візуальні образи як найбільш потужне джерело комунікації виступають індикатором глобальних процесів екологізації у художньо-проєктній культурі. Еко-інтеграція ДВК із природними процесами та явищами, організмами рослинного і тваринного світу, еко-технологіями окреслює тенденції проєктування відкритих візуально-комунікативних систем. Виділені еко-тенденції визначають необхідність розробки основ інтегрального проєктування та передбачають формування нового типу сприйняття навколишньої дійсності з позицій сталого розвитку.

У п'ятому розділі **«Інтегральні проєктні практики візуально-комунікативних систем для сталого розвитку»** проаналізовано інноваційні проєктні методи, види та способи їх впровадження у практику, що дає можливість сформулювати наукову основу інтегрального проєктування візуальних комунікацій і окреслити перспективні напрямки його використання у контексті синтезу національних традицій та глобалістичних тенденцій.

Переосмислено феномен інноваційних візуальних комунікацій, виразною особливістю яких став експериментальний характер. Доведено, що експеримент виступає основою створення інновацій. Технічні, технологічні, організаційні, екологічні інновації у ДВК пов'язані із інтеграційними процесами, спрямованими на залучення компонентів середовища та людей до складу дизайн-системи шляхом використання механізмів асоціативного мислення. Класифікація інновацій у дизайні візуальних комунікацій ґрунтується на основі творчих експериментів, пов'язаних з композицією (композиційний експеримент), мультисенсорними відчуттями людини (сенсорний експеримент), взаємодіями (комунікативний експеримент) та еко-технологіями (екологічний експеримент).

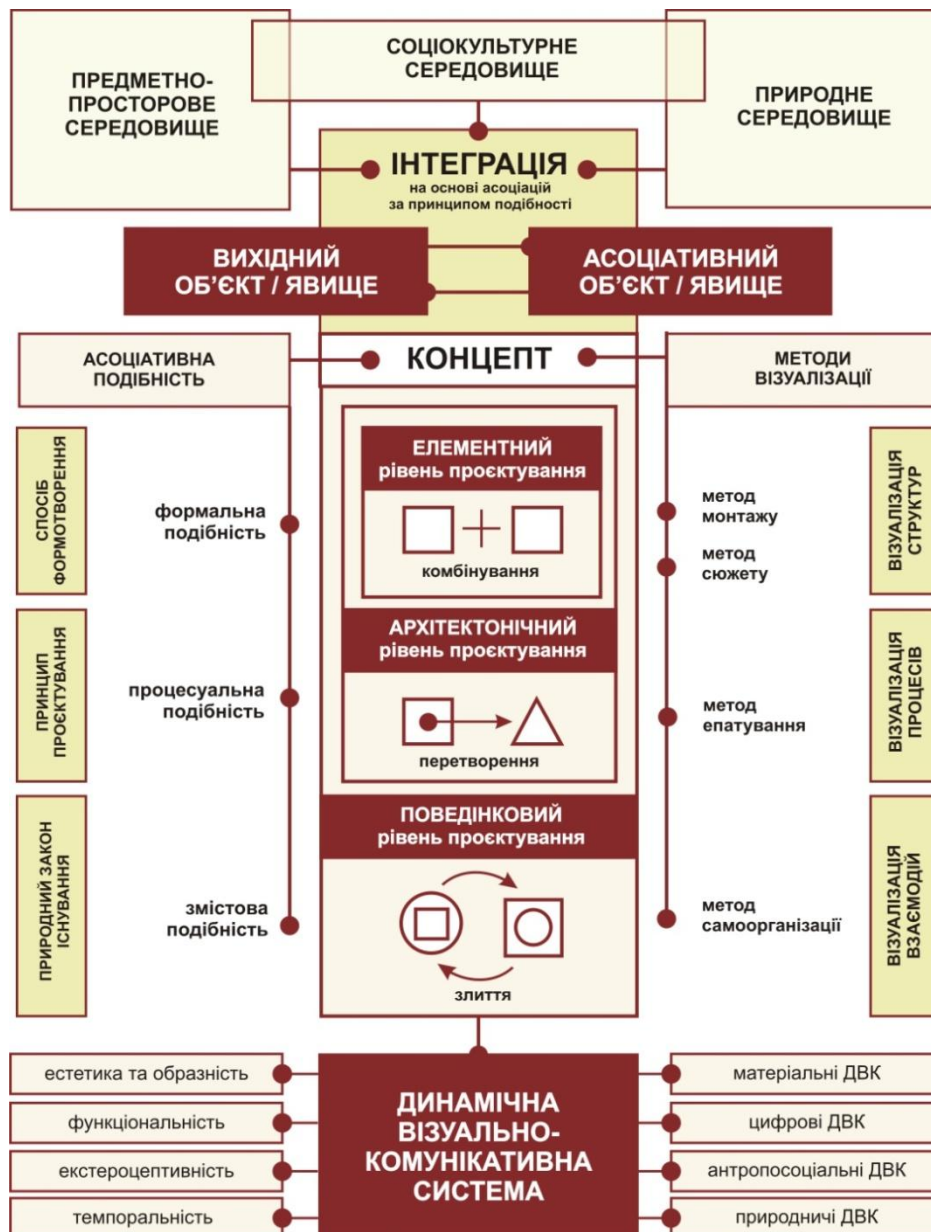
Виявлено, що в основі створення креативних художніх образів лежать універсальні проєктні моделі, утворені як результат синтезу дизайн-мислення

та інновацій та придатні для розв'язання широкого кола проблем. Вони сприймаються одночасно як особливі концепти та як інструменти для підвищення візуальної динаміки у дизайні повідомлення. Їх використання передбачає залучення людини до взаємодії в ігровій формі та викликає широкий спектр емоцій, що формує стратегії подальшого розвитку динамічної візуально-комунікативної системи. Теоретично обґрунтовано та підтверджено на практиці, що синтез інновацій у дизайні візуальних комунікацій представляє собою перетворюючу силу, пов'язану із творчістю та новітніми науково-технологічними концепціями.

Сформовано модель інтегрального проектування, яка спрямована на вирішення задач розвитку творчого мислення, продукування креативних художніх образів та визначення оптимальних способів їх інтеграції у предметно-просторове, соціокультурне та природне середовище (табл. 4).

Таблиця 4

Модель інтегрального проектування динамічних візуальних комунікацій

Графічно модель представляє синтез двох позицій – вихідний об'єкт/явище, який сприймається як дизайн-проблема, та асоціативний об'єкт/явище, який виникає спонтанно або як результат свідомого аналізу. Доведено, що проєктування візуальних комунікацій має експериментальну природу. Виявлено, що інтеграція із предметно-просторовим, соціокультурним та природним середовищем ґрунтується на принципах теорії подібності та асоціацій. У результаті відбувається актуалізація проблемного концепту, який являє собою інтегральне утворення з якісно перетвореними початковими образами та змістами, які апелюють до всіх видів сприйняття. Визначено критерії асоціативної подібності, які демонструють можливість утворення образу ДВК на основі формальної, процесуальної та змістової подібності. Сформоване асоціативне поле проблеми переносить акцент на певний параметр, який стає центром уваги реципієнта. Фокусування асоціативних конструктів закріплюється візуально.

Формування візуальної мови кожної створеної дизайн-системи представляє собою унікальний дизайнерський експеримент, проведений із застосуванням методів монтажу та сюжету для візуалізації структур, методу епатування – для візуалізації процесів, методу самоорганізації – для візуалізації взаємодій. Матеріалізація концепту відбувається на різних проєктних рівнях, представлених елементним, архітектонічним та поведінковим патернами. Вибір патерну здійснює дизайнер, керуючись одночасно вимогами замовника, потребами людини/суспільства та законами Природи. Комбінування, перетворення та злиття параметрів вихідного та асоціативного об'єкту/явища дозволяють отримати ДВК, здатні до адаптації. В результаті з'ясовано, що динамічна візуально-комунікативна система представляє складне багатогранне утворення, що характеризується багатофункціональністю, естетичною та образною виразністю, проявляє темпоральні та екстероцептивні властивості, і, відповідно, визначає цілісність сприйняття дійсності.

Модель інтегрального проєктування нова у теорії та практиці дизайну візуальних комунікацій, а процес створення інтегрального художнього образу є універсальним, що підтверджують численні проєктні розробки візуальних комунікацій. Відповідно, представлений алгоритм можна адаптувати до вирішення широкого спектру проблем та застосовувати у різних сферах дизайн-практики національного та світового рівня.

У результаті осмислення проєктної практики задано вектори розвитку системи візуальних комунікацій та окреслено сфери концентрації зусиль дизайнерів на майбутнє. Сформовано систему стратегічних цілей, спрямованих на сталий розвиток суспільства, та окреслено питання їх впровадження. Виділено як пріоритетний напрям комплексне залучення усіх груп інновацій – технічних, технологічних, організаційних, екологічних – до проєктної практики, яка повинна ґрунтуватися на системному асоціативному дизайн-мисленні.

Окреслено екологічні стратегії як цілісний комплекс заходів інноваційного характеру для підвищення екологічного потенціалу візуальних комунікацій.

Виділено три види екологічних стратегій (залучення природних матеріалів до проектування, емоційної близькості до природи, комплексного вирішення екологічних проблем), що призначені для отримання креативних дизайн-рішень, які прагнуть до природної універсальності.

Наголошено на перспективності стратегії формування винахідницького потенціалу, що потребує реорганізації освітніх технологій у напрямку інтеграції фундаментальних та прикладних наук згідно із вимогами сталого розвитку. Кожна стратегія представляє собою шаблон, що допомагає задати напрям проектування. Таке усвідомлення призведе до переосмислення дизайнерської діяльності як трансдисциплінарної практики, спрямованої на виховання екологічно-орієнтованої поведінки засобами дизайну.

Комплекс виділених стратегій дозволяє корегувати основні параметри процесу інтегрального проектування візуальних комунікацій з метою його оптимізації та підвищення ефективності сприйняття візуальної інформації.

На основі розробленої моделі інтегрального проектування здобувачкою впроваджено низку інноваційних проєктів універсального характеру, основою яких є інтеграція матеріальних, інформаційних, еко-технологічних та темпоральних зв'язків. Проведене дисертаційне дослідження сформувало науковий фундамент для розвитку теорії та практики інтегрального проектування динамічних візуальних комунікацій на Україні та на світовому рівні.

ВИСНОВКИ

Дисертаційне дослідження є внеском у розробку теорії та практики дизайну візуальних комунікацій, розв'язання проблем системного мислення та особливостей моделювання сучасної художньо-проектної картини світу відповідно до вимог сталого розвитку. Окреслено можливості оновлення концепцій комунікативного дизайну, спрямованих на формування соціальної та екологічної культури суспільства.

1. Виявлено, що результати наукових досліджень теорії та практики проектування візуальних комунікацій знаходяться на перетині пріоритетних напрямів розвитку науки та акцентують увагу на концептуалізованих трансформаціях візуальних уявлень через призму цілісної картини світу. Доведено, що формування системи візуальних комунікацій набуває інтегрального характеру, стає підґрунтям для розвитку нової наукової парадигми візуалізації та наближається до дисциплінарної універсальності.

2. Сформовано цілісне бачення багатогранної проблеми проектування системи візуальних комунікацій на засадах мистецтвознавчого, структурно-функціонального, гештальт-синергетичного, середовищного, екологічного, холістичного та системного підходів, синтез яких дає можливість реагувати на виклики сучасності; удосконалено термінологічний апарат дослідження. У цьому контексті розв'язання проблем комунікації вимагає системних трансдисциплінарних рішень, спрямованих на сталий розвиток, що забезпечують здатність адаптуватися до мінливого світу.

3. Визначено, що трансформації візуальної мови комунікацій в історичному контексті відбуваються неперервно, формуючи художню, інтерактивну та інтегральну системи наукової парадигми візуалізації. Доведено, що напрями підвищення візуальної динаміки забезпечують багатofункціональність, екологічність, контекстуальність і мультисенсорність комунікації, змінюючи роль людини від глядача до співтворця еко-соціокультурної реальності. Динаміка як проєктна характеристика забезпечує створення багатоваріантного поля комунікації.

4. Обґрунтовано, що цілісність системи візуальних комунікацій забезпечується процесами гармонізації взаємодій матеріальної структури, людини та середовища як компонентів різних рівнів, вкладених у поле інших взаємодій. Баланс між динамікою форми та образом-гештальтом заснований на механічних, інформаційно-технічних, природних, біохімічних та матеріально-фізичних процесах та соціальних взаємодіях, асоціативно подібних до сутності інтегрованих компонентів.

5. Сформовано типологію системи візуальних комунікацій, яка виявляє сутність і властивості типологічних одиниць за рівнем структурної організації інформації (тип), за способом візуалізації образу (вид), за особливостями функціонально-структурних трансформацій (типологічна група) та характером носіїв візуальної інформації (типологічна підгрупа). Визначено, що побудова системи візуальних комунікацій ґрунтується на взаємному переплетенні матеріальних (графічні, техніко-технологічні, контекстні), цифрових (мультимедійні, імерсивні, голографічні), антропосоціальних (предметно-комунікативні, видовищно-комунікативні) та природничих (фізичні, біологічні, еко-технологічні) типів динамічних візуальних комунікацій. Охарактеризовано екстероцептивність як спільну ознаку типологічних одиниць у контексті аналізу чуттєвого досвіду. Виділено візуально-тактильні, візуально-смакові, візуально-звукові, візуально-ольфакторні та синестетичні комунікації, які демонструють інтегральний характер процесів візуального сприйняття.

6. Доведено, що система візуальних комунікацій представляє собою гнучку динамічну структуру, яка проявляє себе як об'єкт, процес та простір життєдіяльності. Вихід комунікативного дизайну на новий якісний рівень пов'язаний із художньо-естетичною, інформаційно-технічною, науковою та природною інтеграцією.

7. Обґрунтовано концептуальні аспекти проєктування системи візуальних комунікацій як синкретичної просторово-часової форми взаємодій. Доведено, що підґрунтям для осмислення сутності візуальних комунікацій є інтеграція концепцій художньо-образної трансформації та комунікативної динаміки, яка ґрунтується на основі побудови образів-гештальтів з різним рівнем абстракції. Метод абстракції як системний інструмент комунікації сприяє утворенню нових асоціативних зв'язків на основі використання моделей послідовної, потокової та просторової трансформації. Визначено, що проєктування динамічних візуальних комунікацій здійснюється на основі формальної,

процесуальної і змістової подібності та базується на формуванні симетричних зв'язків.

8. Доведено, що візуальні комунікації на рівнях портативної, автоматизованої організації та самоорганізації виступають інструментами дизайн-практики, спрямованими на програмування діяльності людини та зміну способу мислення. Розглянуто позитивну роль парадоксів множинності цілого, взаємодій, модальностей та контексту як генераторів нових ідей.

9. Сформовано комплекс методів візуалізації динамічного образу. Доведено, що на рівні візуалізації структур використовується метод монтажу; на рівні візуалізації процесів – методи сюжету та епатування; на рівні візуалізації взаємодій – метод самоорганізації.

10. Виявлено, що розвиток візуально-комунікативного простору відбувається у контексті зональних, локальних та глобальних перетворень. Синтез архетипів національної культури та глобальних процесів екологізації створює підґрунтя для розробки основ інтегрального проектування та формування нового типу сприйняття дійсності з позицій сталого розвитку.

11. Доведено, що проектування динамічних візуальних комунікацій має експериментальну основу, яка виступає поштовхом до інновацій, пов'язаних із композицією, сенсорикою, комунікацією та екологічними технологіями. Розроблено модель інтегрального проектування, яка забезпечує можливість моделювання різних форм візуально-комунікативних систем на елементному, архітектонічному та поведінковому рівнях. Обґрунтовано систему стратегічних цілей проектної практики, окреслено напрями їх реалізації з метою гармонізації взаємозв'язків у просторі життєдіяльності людини. Дисертаційне дослідження є внеском у розробку теорії та практики дизайну, проблем системного мислення та особливостей моделювання художньо-проектної картини світу відповідно до вимог сталого розвитку.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Монографії та розділи колективних монографій:

1. Скляренко Н. В. Візуальні комунікації в дизайні: динамічні концепції сталого розвитку: монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2023. 484 с.
2. Skliarenko N. V. Section 9. Dynamic Visual Communication: The Historical Transformations and Modernity Challenges. *Challenges and prospects of the interaction between culture, science and arts in the modern context: Scientific monograph*. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2022. P. 167–188. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-206-7-9>.
3. Скляренко Н. В., Колосніченко М. В. Динамічне проектування поліграфічної продукції: способи трансформації художнього образу. *Графічний дизайн в інформаційному та візуальному просторі: монографія / М. В. Колосніченко та ін.* Київ: КНУТД, 2022. С. 35–58.

Статті у наукових виданнях, внесених до міжнародної наукометричної бази даних Scopus:

4. Skliarenko N., Didukh A., Rainysh V., Kolosnichenko O., Chuprina N. From waste to usefulness: packaging design as a by-product. *International Journal of Design & Nature and Ecodynamics*. 2021. Vol. 16, № 5. P. 487–494. DOI: <https://doi.org/10.18280/ijdne.160502> [Scopus, квартиль Q3].
5. Vorobchuk M., Skliarenko N. Artistic Language of Coded Information: the Principles of Visual Communication Signals Design. *New Design Ideas*. 2022. Vol. 6, № 1. P. 40–50. URL: http://jomardpublishing.com/UploadFiles/Files/journals/NDI/V6N1/Vorobchuk_Skliarenko.pdf [Scopus, квартиль Q1].
6. Skliarenko N., Kolosnichenko O., Rohotchenko O., Kolosnichenko M., Chykhurskyi A. The Design Creativity as the way of dealing with students' stress in the context of the global pandemic challenge. *Strategic Design Research Journal*. 2022. Vol. 15, № 01 (January–April). P. 24–38. DOI: <https://doi.org/10.4013/sdrj.2021.151.04>. URL: <https://revistas.unisinos.br/index.php/sdrj/article/view/23274> [Scopus, квартиль Q3].
7. Skliarenko N. V., Kolosnichenko M. V., Didukh A. S., Kolosnichenko O. V., Remeniieva T. V. Living visual communication design toward to sustainable development: Conceptual framework and ecological strategies. *International Journal of Design & Nature and Ecodynamics*. 2022. Vol. 17, № 6. P. 875–882. DOI: <https://doi.org/10.18280/ijdne.170607> [Scopus, квартиль Q3].

Статті у наукових фахових виданнях України:

8. Скляренко Н. В., Бухаріна І. В. Імерсивні технології у дизайні книжкової продукції: принципи проектування. *Деміург: ідеї, технології, перспективи дизайну*. 2022. Том 5. №2. С. 270–282. DOI: <https://doi.org/10.31866/2617-7951.5.2.2022.266919>.
9. Скляренко Н. В., Колосніченко О. В., Єжова О. В., Чуприна Н. В., Струмінська Т. В., Лю Х. Розробка рекламного плакату як актуального засобу адаптивної візуалізації соціальних проблем. *Art and design*. 2022. № 3 (19). С. 120–139. DOI: <https://doi.org/10.30857/2617-0272.2022.3.10>.
10. Скляренко Н., Романюк О., Колосніченко М. Сторітелінг у дизайні візуальних комунікацій: методи побудови динамічного сюжету. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2022. Вип. 54. Том 2. С. 102–108. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/54-2-15>.
11. Скляренко Н. В., Колосніченко М. В. Стікери: засоби проектування динамічної візуальної комунікації. *Мистецтвознавчі записки*. 2021. Вип. 40. С. 22–28. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-2180.40.2021.250322>.
12. Skliarenko N.V., Gryshchenko I. M., Kolosnichenko M. V. Symmetry in the Visual Communication Design: Methods of Dynamic Image Construction. *Art*

- and design*. 2021. №3 (15). С. 9–20. DOI: <https://doi.org/10.30857/2617-0272.2021.3.1>.
13. Скляренко Н., Романюк О. Рослинні еко-компоненти у дизайні динамічних візуальних комунікацій: методи інтеграції. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2021. Вип. 44. Том 3. С. 30–36. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/44-3-5>.
 14. Скляренко Н. В., Колосніченко М. В. Транспортна зупинка як візуально-динамічна система: способи проектування візуальної динаміки. *Art and design*. 2021. №1 (13). С. 120–132. DOI: <https://doi.org/10.30857/2617-0272.2021.1.11>.
 15. Скляренко Н., Романюк О. Система візуальних комунікацій у навчальному просторі: формування динамічних зв'язків. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2021. Вип. 36. Том 3. С. 17–22. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/36-3-3>.
 16. Скляренко Н. В. Способи і прийоми візуалізації часу у дизайні. *Теорія та практика дизайну*. 2018. Вип. 14. С. 147–159. DOI: <https://doi.org/10.18372/2415-8151.14.13460>.
 17. Скляренко Н. В. Час у структурі візуально-графічної системи навчального простору. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2018. Вип. 28. С. 146–150.
 18. Skliarenko N. V. Boundary state of the design systems: the designing aspects. *Theory and practice of design: collection of scientific papers*. Technical aesthetics. 2017. Issue 11. P. 182–192. DOI: <https://doi.org/10.18372/2415-8151.11.11895>.
 19. Скляренко Н. В. Тимчасові міські «зелені» простори: рівні інтеграції. *Теорія та практика дизайну*. 2018. Вип. 15. С. 174–185. DOI: <https://doi.org/10.18372/2415-8151.15.13477>.
 20. Скляренко Н. В. Концепція неперервної взаємодії у проектуванні відкритих дизайн-систем. *Теорія та практика дизайну*. 2017. Вип. 13. С. 216–226. DOI: <https://doi.org/10.18372/2415-8151.13.12693>.
 21. Скляренко Н. В. Інтегрована дизайн-система як модель сучасних художньо-проектних процесів. *Теорія та практика дизайну*. 2016. Вип. 9. С. 228–239. DOI: <https://doi.org/10.18372/2415-8151.9.10582>.
 22. Скляренко Н. В. Парадокс як основа самоорганізації штучних дизайн-систем. *Теорія та практика дизайну*. 2016. Вип. 10. С. 177–188. DOI: <https://doi.org/10.18372/2415-8151.10.10547>.
 23. Скляренко Н. В. Антропосоціальні дизайн-системи (за матеріалами інноваційної реклами). *Теорія та практика дизайну*. 2015. Вип. 7. С. 240–248. DOI: <https://doi.org/10.18372/2415-8151.7.10258>.

24. Скляренко Н. В. Біологічні дизайн-системи зовнішньої реклами: еко-тенденції використання. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2015. Вип. 21/2015. Том 2. С. 42–46.
25. Скляренко Н. В. Взаємодія відкритих дизайн-систем і середовища (на прикладі дизайну закладів харчування). *Аркадія*. 2015. № 2 (43). С. 37–41.
26. Гегер А. Д., Скляренко Н. В. Візуальна рекурсія у дизайн-проектванні: формування концепцій рекурсивності. *Теорія та практика дизайну*. 2014. Вип. 6. С. 28–35. DOI: <https://doi.org/10.18372/2415-8151.6.9961>.
27. Скляренко Н. В. Інтерактивність як принцип організації дизайн-системи (на прикладі об'єктів зовнішньої реклами). *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*. 2014. № 2. С. 33–37.
28. Скляренко Н. В. Аспекти системності голограми як синтетичного дизайн-об'єкту. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*. 2013. № 2. С. 48–50.
29. Скляренко Н. В. Принцип взаємодії дизайн-системи і середовища у проектуванні об'єктів зовнішньої реклами. *Теорія та практика дизайну*. 2013. Вип. 4. С. 160–170. DOI: <https://doi.org/10.18372/2415-8151.4.6294>.
30. Скляренко Н. В. Системні ідеї у дизайні: історичний екскурс. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2013. Вип. 19. Т. 2. С. 272–276.
31. Скляренко Н. В., Гегер А. Д. Рекурсивні системи у мистецтві та дизайні: питання класифікації. *Теорія та практика дизайну*. 2012. Вип. 1. С. 172–178. DOI: <https://doi.org/10.18372/2415-8151.1.6005>.
32. Скляренко Н. В. Категорії простору і часу в дизайні сучасного предметно-просторового середовища. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*. 2011. № 6. С. 110–112.
33. Скляренко Н. В. Дизайн и аналіз: особливості співвідношення у сучасній дизайн-освіті. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*. 2011. № 2. С. 75–77.
34. Скляренко Н. В. Особливості досліджень у дизайні: міждисциплінарний контекст. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*. 2010. № 5. С. 92–96.
35. Антонюк О. І., Скляренко Н. В. Аспекти понять «образотворення» та «формотворення» у дизайні. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*. 2010. № 6. С. 3–7.

Опубліковані праці апробаційного характеру:

36. Скляренко Н. В. Динамічні візуальні комунікації зі стереоефектом: проєктні концепції. *Проблеми відновлення соціальної інфраструктури та просторового розвитку територій повоєнної України: тези доповідей Міжнародної наукової конференції (Дубляни–Львів, 27–28 жовтня 2022 р.)*. Дубляни: Львівський національний університет природокористування, 2022. С. 250–254.
37. Skliarenko N., Romaniuk O. Visual and tactile communication “hot and cold” in design practice. *Grail of Science*. August, 2022. № 18–19. *IV Correspondence*

- International Scientific and Practical Conference «An integrated approach to science modernization: methods, models and multidisciplinary»* held on August 26th, 2022 by NGO European Scientific Platform (Vinnytsia, Ukraine) and LLC International Centre Corporative Management (Vienna, Austria), 2022. P. 414–416. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.26.08.2022.67>.
38. Skliarenko N. Structural and semantic transformation of printed products: Using of detachment method. *Conferința tehnico-științifică a studenților, masteranzilor și doctoranzilor*. Technical Scientific Conference of Undergraduate, Master and PhD Students, 29–31 martie 2022, Chișinău / comitetul organizatoric: Bostan Viorel [et al.] ; comitetul de program: Cujba Rodica [et al.]. Chișinău : Tehnica-UTM, 2022. Vol. 2. P. 502–504.
 39. Skliarenko N., Kolosnichenko M. Chromatic transformations of visual information as means of communication. *Débats scientifiques et orientations prospectives du développement scientifique: collection de papiers scientifiques «ΛΟΓΟΣ» avec des matériaux de la II conférence scientifique et pratique internationale* (Vol. 2), Paris, 1er octobre 2021. Paris-Vinnytsia: La Fedeltà & Plateforme scientifique européenne, 2021. P. 103–104. DOI: <https://doi.org/10.36074/logos-01.10.2021.v2.32>.
 40. Skliarenko N., Kolosnichenko M. The fire in the structure of the dynamic visual communication: the methods of image creation. *Grail of Science*. April, 2022. № 12–13. III Correspondence International Scientific and Practical Conference «An integrated approach to science modernization: methods, models and multidisciplinary», 2022. P. 765–767. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.29.04.2022.139>.
 41. Skliarenko N., Romaniuk O. Dynamic visual communications design techniques: the environmental aspect. *Grail of Science*. November, 2021. № 10. II Correspondence International Scientific and Practical Conference «Modern science: concepts, theories and methods of basic and applied research», 2021. P. 626–628. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.19.11.2021.120>.
 42. Skliarenko N., Kolosnichenko M. Edible dynamic visual communication: integrated design technologies. *Grail of Science*. December, 2021. № 11. II Correspondence International Scientific and Practical Conference «Modern science: concepts, theories and methods of basic and applied research», 2021. P. 621–623. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.24.12.2021.119>.
 43. Склярєнко Н. В. Колективні динамічні візуальні комунікації: концепції проєктування. *Соціокультурні тенденції розвитку сучасного дизайну та мистецтва*: Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (Херсон, 08–10 вересня 2021 р.). Херсон: ХНТУ, 2020. С. 42–45.
 44. Склярєнко Н. В. Екологічний зміст динамічних візуальних комунікацій: насіння у дизайн-системах. *Університетська освіта на шляху до сталого розвитку: чисте довкілля і безпека життєдіяльності*: Матеріали зимової сесії Міжнародної Карпатської Школи. Косів: Наукове товариство імені Шевченка, 2022. С. 114–116.

45. Скляренко Н., Колосніченко М. Вода у структурі динамічних візуальних комунікацій: проєктні можливості. *Актуальні проблеми сучасного дизайну: Збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 27 квітня 2022 р.): у 2-х томах. Том 1. Київ: КНУТД, 2022. С. 54–57.
46. Бухаріна І., Скляренко Н. Сенсорні візуальні комунікації: способи візуалізації взаємодій. *Актуальні проблеми сучасного дизайну: Збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 27 квітня 2022 р.): у 2-х томах. Том 2. Київ: КНУТД, 2022. С. 274–277.
47. Воробчук М., Пашкевич К., Яковлев М., Скляренко Н. Кодована інформація як інноваційний засіб у дизайні реклами. *Актуальні проблеми сучасного дизайну: Збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 27 квітня 2022 р.): у 2-х томах. Том 2. Київ: КНУТД, 2022. С. 282–284.
48. Скляренко Н. В. Мультитригерні динамічні візуальні комунікації: аспекти інтегрального проєктування. *Інновації в архітектурі та дизайні: Збірник матеріалів I Міжнар. наук.-практ. конф.* (Київ, травень 2022 р.). Київ: НАОМА, 2022. С. 281–283.
49. Скляренко Н. В. Синтез мистецтва, дизайну та науки: бактерії як засіб візуалізації інформації. *Актуальні проблеми розвитку українського мистецтва: культурологічний, мистецтвознавчий, педагогічний аспекти: Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції* (Луцьк, 17–19 червня 2022 р.). Луцьк: Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 172–175.
50. Скляренко Н., Колосніченко М. Транспортна реклама як форма динамічної візуальної комунікації: рівні проєктування. *Актуальні проблеми сучасного дизайну: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 22 квітня 2021 р.): у 2-х томах. Том 2. Київ: КНУТД, 2021. С. 87–90.
51. Бухаріна І., Скляренко Н. Екологічний підхід у проєктуванні кінотеатрів. *Актуальні проблеми сучасного дизайну: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 22 квітня 2021 р.): у 2-х томах. Том 2. Київ: КНУТД, 2021. С. 218–220.
52. Воробчук М., Скляренко Н. Структурне формоутворення кодової інформації у дизайні візуальних комунікацій. *Актуальні проблеми сучасного дизайну: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 22 квітня 2021 р.): у 2-х томах. Том 2. Київ: КНУТД, 2021. С. 22–25.
53. Скляренко Н. В. Симетрія подібності у проєктуванні візуальних комунікацій засобами світла і тіні. *Екологія мистецтва: дискурс ракурсів. Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції* (Херсон, 09–11 вересня 2020 р.). Херсон: ХНТУ, 2020. С. 118–120.
54. Скляренко Н. В., Колосніченко М. В. Інтеграція запахів у художній образ динамічних візуальних комунікацій. *Grundlagen der modernen wissenschaftlichen Forschung Arbeiten «ΛΟΓΟΣ» zu den Materialien der I internationalen wissenschaftlich-praktischen Konferenz*, Zürich, 10. September,

2021. Zürich-Vinnytsia: BOLESWA Publishers & Europäische Wissenschaftsplattform, 2021. P. 297–298. DOI: <https://doi.org/10.36074/logos-10.09.2021.90>.
55. Скляренко Н. В., Колосніченко М. В. Трансформації парадигми візуальних комунікацій. *Theoretical and practical scientific achievements: research and results of their implementation: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the I International Scientific and Theoretical Conference* (Vol. 4), February 12, 2021. Pisa, Italian Republic: NGO European Scientific Platform, 2021. P. 137–139. DOI: <https://doi.org/10.36074/12.02.2021.v4>.
 56. Skliarenko N., Kolosnichenko M. The dynamical aspect of the visual communication: the system comprehension. *International Scientific Conference Innovation in Science: Global Trends and Regional Aspect: Conference Proceedings* (Riga, March 12–13, 2021). Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2021. P. 240–244. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-050-6-68>.
 57. Воробчук-Калитюк М. С., Скляренко Н. В. Код як засіб створення образу в дизайні візуальних комунікацій. *Grail of Science*. February, 2021. № 1. I Correspondence International Scientific and Practical Conference «An integrated approach to science modernization: methods, models and multidisciplinary», 2021. P. 545–547. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.19.02.2021.116>.
 58. Бухаріна І. В., Скляренко Н. В. Багатофункціональність як тенденція проектування сучасних кінотеатрів. *Grail of Science*. February, 2021. № 1. I Correspondence International Scientific and Practical Conference «An integrated approach to science modernization: methods, models and multidisciplinary», 2021. P. 530–533. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.19.02.2021.111>.
 59. Скляренко Н. В., Калитюк М. С. Форми візуалізації кодової інформації. *Les tendances actuelles de la mondialisation de la science mondiale: collection de papiers scientifiques «ΛΟΓΟΣ» avec des matériaux de la conférence scientifique et pratique internationale* (Vol. 3), 3 Avril, 2020. Monaco, Principauté de Monaco: Plateforme scientifique européenne, 2020. P. 106–107. DOI: <https://doi.org/10.36074/03.04.2020.v3.33>.
 60. Скляренко Н. В. Моделі часу у проектуванні дизайн-систем. *Актуальні проблеми сучасного дизайну: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 23 квітня 2020 р.): у 2-х томах. Том 1. Київ: КНУТД, 2020. С. 79–82.
 61. Скляренко Н. В. Системний підхід у проектуванні навчального простору. *Теорія та практика дизайну: Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 11 березня 2019 р.). Київ: НАУ, 2019. С. 36–37.
 62. Спіжук Т. І., Скляренко Н. В. Динамічна айдентика у проектуванні освітнього середовища. *Традиції та новації в дизайні: Тези доповідей за матеріалами IV Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції*

- молодих учених та студентів (Луцьк, 17 квітня 2019 р.). Луцьк: Вежа, 2019. С. 77–80.
63. Скляренко Н. В. Проектна сутність абстракції у динамічних візуально-графічних системах навчального простору. *Інноваційні культурно-мистецькі аспекти в сучасній картині світу*: Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (Херсон, 11–13 вересня 2019 р.). Херсон: ХНТУ, 2019. С. 123–125.
 64. Скляренко Н. В., Недільська І. А. Метод комбінаторики у проектуванні органайзерів. *Соціокультурні тенденції розвитку сучасного мистецтва та дизайну*: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (Херсон, 5–9 листопада 2018 р.). Херсон: ХНТУ, 2018. С.120–123.
 65. Скляренко Н. В., Романюк І. В. Художньо-графічні особливості тіні у контексті проектування. *Соціокультурні тенденції розвитку сучасного мистецтва та дизайну*: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (Херсон, 5–9 листопада 2018 р.). Херсон: ХНТУ, 2018. С.197–199.
 66. Скляренко Н. В., Панасюк О. П. Принципи проектування нового навчального середовища загальноосвітніх закладів. *Соціокультурні тенденції розвитку сучасного мистецтва та дизайну*: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (Херсон, 5–9 листопада 2018 р.). Херсон: ХНТУ, 2018. С.192–195.
 67. Скляренко Н. В., Калитюк М. С. Контекстуальні властивості середовища *Соціокультурні тенденції розвитку сучасного мистецтва та дизайну*: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (Херсон, 5–9 листопада 2018 р.). Херсон: ХНТУ, 2018. С.190–192.
 68. Скляренко Н. В. Часовий фактор у проектуванні візуально-графічної системи навчального простору. *Соціокультурні тенденції розвитку сучасного мистецтва та дизайну*: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (Херсон, 5–9 листопада 2018 р.). Херсон: ХНТУ, 2018. С. 200–202.
 69. Скляренко Н. В. Тимчасові міські «зелені» простори: рівні інтеграції. *Міське середовище – XXI сторіччя. Архітектура. Будівництво. Дизайн*: Тези доповідей III Міжнародного науково-практичного конгресу (Київ, 14–16 березня 2018 р.). Київ: НАУ, 2018. С. 276–277.
 70. Колотюк Л., Скляренко Н. Особливості створення концепції тривимірних зображень. *Традиції та новації у дизайні*: Тези доповідей II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції молодих учених і студентів (Луцьк, 15 листопада 2017 р.). Луцьк: Вежа, 2017. С.43–46.
 71. Скляренко Н. В. Типологія форм візуалізації часу. *Регіональний дизайн і освіта: потенціал сучасності*: Збірник тез II Всеукраїнська науково-практична конференція (з міжнародною участю), присвячена 15-річчю кафедри дизайну Черкаського державного технологічного університету (Черкаси, 26–27 квітня 2017 р.). Черкаси: Видавець Вовчок О.Ю., 2017. С. 293–298.

72. Скляренко Н. В. Рух та статичність як прийоми візуалізації часу. *Традиції та новації у дизайні*: Тези доповідей II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції молодих учених і студентів (Луцьк, 15 листопада 2017 р.). Луцьк: Вежа, 2017. С.170–174.
73. Скляренко Н. В., Дацюк Т. В. Pop-up проектування: мистецтво – естетика – культура. *Особистість митця в культурі*: Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (Херсон, 20–22 квітня 2016 р.). Херсон: ФОП Грінь Д. С., 2016. С. 30–32.
74. Скляренко Н. В., Климюк Т. Інтерактивні технології в дизайні соціальної реклами. *Особистість митця в культурі*: Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (Херсон, 20–22 квітня 2016 р.). Херсон: ФОП Грінь Д. С., 2016. С. 151–153.
75. Скляренко Н. В. Парадокс у проектуванні штучних дизайн-систем. *Міське середовище – XXI ст. Архітектура. Будівництво. Дизайн*: Тези доповідей II Міжнародного науково-практичного конгресу (Київ, 15–18 березня 2016 р.). Київ: ЦП «Компринт», 2016. С. 189–190.
76. Скляренко Н. В. Багатоаспектність макету як дизайн-системи (за матеріалами курсу «Макетування»). *Концепція сучасної мистецько-дизайнерської освіти України в умовах євроінтеграції*: Збірник матеріалів Міжнародної науково-методичної конференції професорсько-викладацького складу і молодих учених в рамках VIII Міжнародного форуму «Дизайн-освіта 2015» (Харків, 15–16 жовтня 2015 р.). Харків: ХДАДМ, 2015. С. 113–115.
77. Скляренко Н. В., Дацюк Т. Pop-up як прояв доби постмодернізму. *Перспективні напрямки світової науки*: Збірник статей учасників тридцять п'ятої Міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційний потенціал світової науки – XXI сторіччя» (Запоріжжя, 24–27 листопада 2015 р.). Запоріжжя: Видавництво ПГА, 2015. С. 17–19.
78. Мацьоха А. В., Скляренко Н. В. Комуникативна функція реклами у віртуальному середовищі. *Перспективні напрямки світової науки*: Збірник статей учасників тридцятьої міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційний потенціал світової науки – XXI сторіччя» (Запоріжжя, 19–25 січня 2015 р.). Том 1. Науки гуманітарного циклу. Запоріжжя: Видавництво ПГА, 2015. С. 51–52.
79. Скляренко Н. В. Взаємодія відкритих дизайн-систем і середовища (на прикладі дизайну закладів харчування). *Художній авангард: пошук нової мистецької парадигми*: Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції (Херсон, 8–10 квітня 2015 р.). Херсон, 2015. С. 113–115.
80. Скляренко Н. В. Мох як матеріал у дизайні: проектні еко-концепції. *Архітектура та екологія*: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 16–18 листопада 2015 р.). Київ: НАУ, 2015. С. 169–171.
81. Скляренко Н. В. Дизайн-системи з елементами флори у зовнішній рекламі. *Архітектура та екологія*: Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 17–19 листопада 2014 р.). Київ: НАУ, 2014. С. 259–263.

82. Скляренко Н. В. Інтерактивність в об'єктах зовнішньої реклами: питання організації дизайн-системи. *Реклама як художньо-комунікативні практики: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції* (Харків, 27 березня 2014 р.). Харків: ХДАДМ, 2014. С. 7–11.
83. Скляренко Н. В. Модульні дизайн-системи на основі пазлів як засіб комунікації. *Перспективні напрямки української науки: Збірник статей учасників Двадцять п'ятої Міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційний потенціал світової науки – XXI сторіччя»* (Запоріжжя, 3–7 березня 2014 р.). Том 1. Запоріжжя: Видавництво ПГА, 2014. С. 21–23.
84. Скляренко Н. В. Принцип взаємодії дизайн-системи і середовища у проектуванні об'єктів зовнішньої реклами. *Міське середовище – XXI сторіччя. Архітектура. Будівництво. Дизайн: Тези доповідей I Міжнародного науково-практичного конгреса* (Київ, 10–14 лютого 2014 р.). Київ: НАУ, 2014. С. 276–277.
85. Скляренко Н. В. Феномен інтерактивності в архітектурному середовищі. *Сучасні проблеми містобудування. Перспективи та пріоритети розвитку: Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції молодих учених та студентів* (Луцьк, 4–6 грудня 2014 р.). Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2014. С. 108–111.
86. Скляренко Н. В., Іщук Н. Л. Явище гігантоманії середовищі: історичний огляд. *Міське середовище – XXI сторіччя. Архітектура. Будівництво. Дизайн: Тези доповідей I Міжнародного науково-практичного конгреса* (Київ, 10–14 лютого 2014 р.). Київ : НАУ, 2014. С. 277–279.
87. Скляренко Н. В., Кец К. В. Пазл як засіб формотворення предметно-просторового середовища. *Міське середовище – XXI сторіччя. Архітектура. Будівництво. Дизайн: Тези доповідей I Міжнародного науково-практичного конгреса* (Київ, 10–14 лютого 2014 р.). Київ: НАУ, 2014. С. 279–280.
88. Скляренко Н. В. Анімаційний ролик як система. *Перспективні напрямки української науки: Збірник статей учасників дев'ятнадцятої всеукраїнської науково-практичної конференції «Інноваційний потенціал української науки – XXI сторіччя»* (Запоріжжя, 26 лютого – 6 березня 2013 р.). Том 1. Запоріжжя: Видавництво ПГА, 2013. С. 34–35.
89. Олешко І. П., Скляренко Н. В. Рекламний перформанс як концептуальний підхід у креативній рекламі. *Студентський науковий вісник. Серія «Природничі та технічні науки»*. Вип. 10. Ч. 2. Луцьк : РВВ Луцького НТУ, 2013. С. 83–86.
90. Кец К. В., Скляренко Н. В. Ідея пазлів як основа формотворення предметно-просторового середовища. *Перспективні напрямки світової науки: Збірник статей учасників двадцять третьої Всеукраїнської науково-практичної конференції «Інноваційний потенціал світової науки – XXI сторіччя»* (Запоріжжя, 10–15 грудня 2013 р.). Том 1. Запоріжжя: Видавництво ПГА, 2013. С. 20–21.

91. Скляренко Н. В., Гегер А. Д. Універсальність явища рекурсії: підходи до виявлення сутності. *Актуальні питання культурології*: Альманах наукового товариства «Афіна». Вип. 12. Рівне: РДГУ, 2012. С. 23–27.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

92. Skliarenko N. Illustration in Collage Technology. Collage-Metaphor as an Instrument for Forming of Creative Thinking. *Linguaggi Grafici. Illustrazione*. Enrico Cicalò, Ilaria Trizio (a cura di). PUBBLICA, Alghero, 2020. P. 1250–1271.
93. Skljarenko N. Self-organization phenomenon in biological design-systems of outdoor advertising. *French Journal of Scientific and Educational Research*. 2014. Vol. II, № 2 (12) (July–December). Paris: «Paris University Press», 2014. P. 589–595.
94. Скляренко Н. В., Кузнецова І. О., Пасічник О. С. Електронний підручник як важливий компонент системи дистанційного навчання (за матеріалами курсу «Основи винахідництва»). *Вісник СевНТУ*. Вип. 127/2012. Серія: Педагогіка. Севастополь, 2012. С. 63–67.
95. Скляренко Н. В. Архітектурна відеоінсталяція в урбаністичному середовищі. *Містобудування та територіальне планування*. 2011. Вип. 40. У 2-х ч. Ч.2. С. 372–377.
96. Скляренко Н. В., Пасічник О. С. Макетування: довідник для студентів напряму підготовки 6.020207 «Дизайн». Київ: Видавець Олег Філюк, 2015. 132 с. (Гриф «Рекомендовано Луцьким національним технічним університетом», протокол засідання вченої ради № 7 від 29.12.2015 р.).
97. Скляренко Н. В., Хижинський В. В., Єфімова М. П. Дитяча книга: проектування друкованих видань: Навчальний посібник для студентів напряму підготовки 6.020207 «Дизайн» денної та заочної форм навчання. Луцьк: Луцький НТУ, 2015. 248 с. (Гриф «Рекомендовано Луцьким національним технічним університетом», протокол засідання вченої ради № 7 від 29.12.2015 р.).
98. Скляренко Н. В., Авраменко Д. К., Христюк Ю. С. Основи дизайн-проектування дитячого простору: навчальний посібник для студентів спеціальності «Дизайн» денної та заочної форм навчання. Київ: Видавець Олег Філюк, 2014. 248 с. (Гриф «Рекомендовано Луцьким національним технічним університетом», протокол засідання вченої ради № 7 від 29.12.2015 р.).
99. Скляренко Н. В., Романюк О. В. Соціальна реклама в контексті дизайну: Навчальний посібник для студентів спеціальності «Дизайн» денної та заочної форм навчання. Київ: Видавець Олег Філюк, 2012. 234 с. (Гриф «Рекомендовано Луцьким національним технічним університетом», протокол засідання вченої ради № 7 від 29.12.2015 р.).
100. Скляренко Н. В. Кольорознавство: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Луцьк: ЛНТУ, 2011. 502 с. (Гриф

«Рекомендовано Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України» як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, лист від 14.07.2011 р. № 1/11 – 6084).

101. Скляренко Н.В. Кольорознавство : електронний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Луцький національний технічний університет. Електр. текст, дані. Луцьк: ЛНТУ, 2010. 1 електрон.-опт. диск (CD).
102. Скляренко Н. В. Основи винахідництва : електронний підручник для студ. спеціальності «Дизайн» денної та заочної форм навчання / Луцький національний технічний університет. Електр. текст, дані. Луцьк: ЛНТУ, 2011. 1 електрон.-опт. диск (CD).

Свідоцтва про державну реєстрацію авторського права на твір:

103. А. с. 004584/АП/22, Україна. Складений твір «Настільна гра для маленьких і великих патріотів «Паляниця» / М. С. Воробчук, Н. В. Скляренко; № 115084; заявл. 20.09.2022; зареєстр. 04.10.2022.
104. А. с. 004585/АП/22, Україна. Складений твір «Настільна гра «Пригоди в зоопарку!» / Н. В. Скляренко, М. С. Воробчук; № 115085; заявл. 20.09.2022; зареєстр. 04.10.2022.
105. А. с. 000728/АП/21, Україна. Складений твір «Записник з ілюстраціями «Прямуй до цілі» / Н. В. Скляренко, Б. Р. Чугай; № 102353; заявл. 02.02.2021; зареєстр. 04.02.2021.
106. А. с. 001516/АП/21, Україна. Графічне зображення логотипу «Art-tell-іуа» / А.С. Дідух, Н. В. Скляренко; № 103202; заявл. 11.02.2021; зареєстр. 17.03.2021.
107. А. с. 001864/АП/21, Україна. Опис з фотографіями «Проект інтер'єру багатофункціонального середовища арт-релаксації «Art-tell-іуа» (стадія «Реалізований проєкт») / Н. В. Скляренко, А.С. Дідух; № 103565; заявл. 11.02.2021; зареєстр. 30.03.2021.
108. А. с. 2311-12/39582-09, Україна. Опис з ілюстраціями «Гральні карти «Hard-Rock»» / Н. В. Скляренко, А. І. Остапюк; № 91004; заявл. 06.06.2019; зареєстр. 29.07.2019.
109. А. с. 2311-12/2066-09, Україна. Опис з ілюстраціями «Креативний записник для студентів» / Н. В. Скляренко, Б. Р. Чугай; № 84319; заявл. 27.11.2018; зареєстр. 14.01.2019.
110. А. с. 2311-12/3627-09, Україна. Опис з ілюстраціями «Буклет-календар «Правила академічної доброчесності першокурсника»» / Н. В. Скляренко, Л. Л. Колотюк; № 84655; заявл. 13.11.2018; зареєстр. 21.01.2019.
111. А. с. 2311-13/25777-09, Україна. Опис з кресленнями та ілюстраціями «Конструктивна модель арт-об'єкту «Українська 3D-писанка»» («3D-писанка») / Н. В. Скляренко; № 79406; заявл. 26.04.2018; зареєстр. 29.05.2018.